Наконец, о раненых. В журнале санитарного поезда в Агдаме, через который проходили почти все пострадавшие жители Ходжалы, зафиксировано 598 раненых и обмороженных (последних большинство). Там же зафиксирован случай скальпирования живого человека, что отмечено в докладе центра «Мемориал».

На первый взгляд, кажется, что Муталибов действительно не был способен понять, какого масштаба трагедия произошла в Ходжалы.

Но, думается, если учесть, как до последней возможности Муталибов цеплялся за власть, то можно предположить, что для него Ходжалинская трагедия не была неожиданностью. Видимо, в душе он уже намного ранее примирился с мыслью, что кто-то просто обязан пожертвовать собой ради его высшей личной цели — оставаться президентом. Но президентом не независимого Азербайджана, а именно марионеточного государства, контролируемого российской армией, чтобы просто и без напряжения лакомиться сливками, снимаемыми с такой красивой должности, как президент.

Вот бы где пригодились так любимые им белые костюмы и импозантные прически, уложенные феном. А народное возмущение и настойчивые требования его отставки он воспринимал как личное оскорбление, — как же, у него хотят отобрать такой шанс!

На телеграмме Рагима Газиева от 20 февраля с требованием о помощи ходжалинцам, только третьего марта была начертана резолюция: «Уже поздно». Пожалуй, эта историческая запись стала одной из последних автографов муталибовских министров.

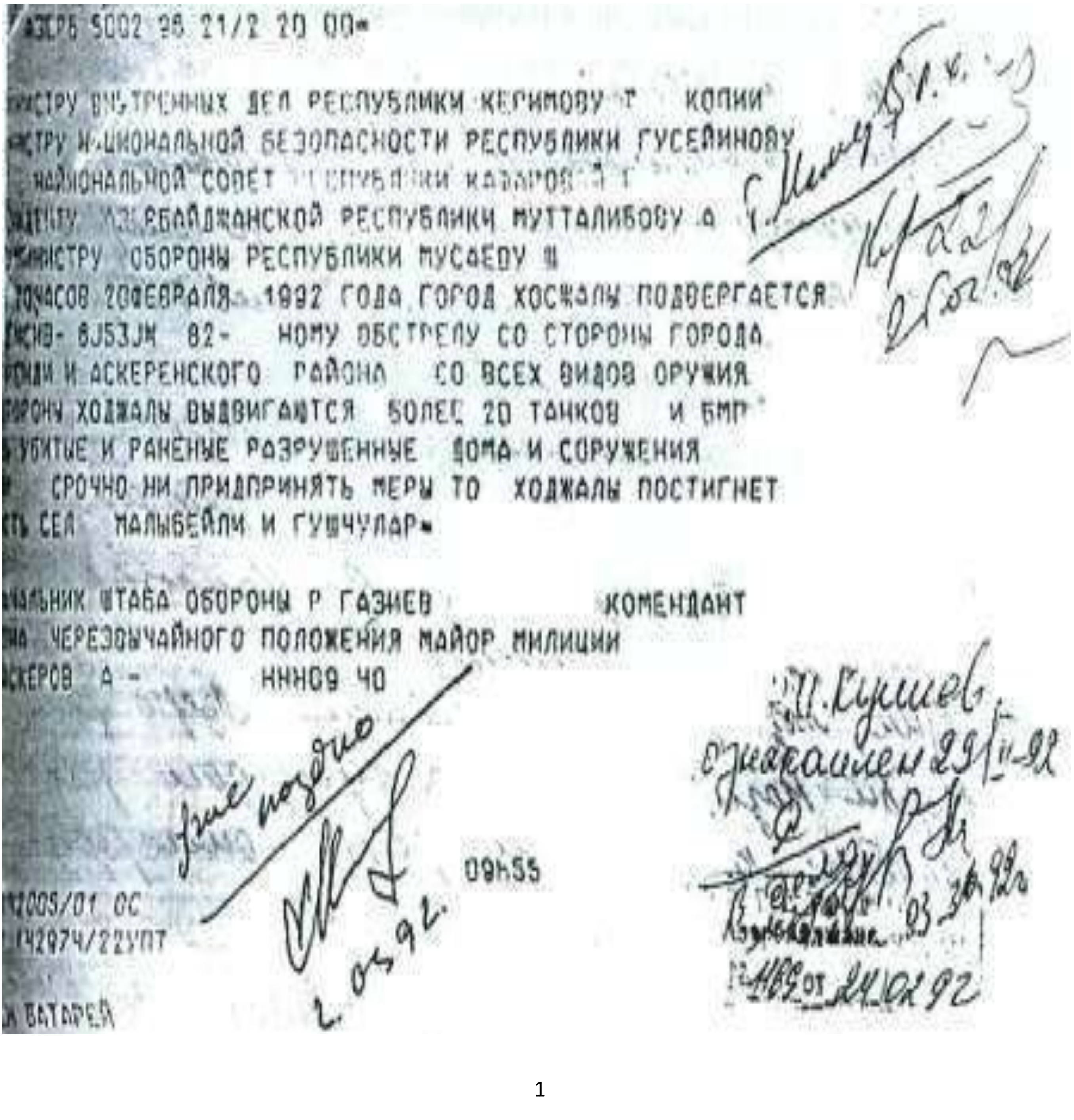
АЗЕРБ 5002 26 21/2 20 00

...СТРУ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ КЕРИМОВУ Т КОПИИ
...СТРУ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ ГУСЕЙНОВУ
...НАЦИОНАЛЬНОЙ СОВЕТ РЕСПУБЛИКИ КАЗАРОВ
...ЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ МУТТАЛИБОВУ А
...МИНИСТРУ ОБОРОНЫ РЕСПУБЛИКИ МУСАЕВУ
...ЧАСОВ 20ФЕВРАЛЯ 1992 ГОДА ГОРОД ХОДЖАЛЫ ПОДВЕРГАЕТСЯ
...ЖНО- 6J53JN 82- НОМУ ОБСТРЕЛУ СО СТОРОНЫ ГОРОДА
...И АСКЕРАНСКОГО РАЙОНА СО ВСЕХ ВИДОВ ОРУЖИЯ
...РОНЫ ХОДЖАЛЫ ВЫДВИГАЮТСЯ БОЛЕЕ 20 ТАНКОВ И БМП
...УБИТЫЕ И РАНЕНЫЕ РАЗРУШЕННЫЕ ДОМА И СООРУЖЕНИЯ
... СРОЧНО НИ ПРИДПРИНЯТЬ МЕРЫ ТО ХОДЖАЛЫ ПОСТИГНЕТ
...ТЬ СЕЛ МАЛЫБЕЙЛИ И ГУШЧУЛАР

...ЧАЛЬНИК ШТАБА ОБОРОНЫ Р ГАЗИЕВ КОМЕНДАНТ
...НА ЧЕРЕЗВЫЧАЙНОГО ПОЛОЖЕНИЯ МАЙОР МИЛИЦИИ
...СКЕРОВ А - НННО9 40

Уже поздно

2.03.92.

09h55

...2005/01 ОС
...42974/22УПТ

...БАТАРЕЯ

Сначала Муталибов пытался умиротворить представителей НФА, предложил создать коалиционное правительство и был готов передать им часть президентских полномочий, просил депутатов поставить на голосование вопрос о применении силы, чтобы снять осаду здания ВС возмущенными гражданами. Депутаты отказались голосовать. Тогда Муталибов поручил все тому же Аразу Ализаде от своего имени вызвать войска, которые появились и остановились совсем рядом, — в ожидании приказа очистить площадь.

После демонстрации в зале парламента фильма Чингиза Мустафаева уже никто и ничто не могло спасти президентство Муталибова.

— Истефа (отставка)! — скандировали собравшиеся перед зданием парламента люди. — Истефа! — эхом подхватили бакинцы и весь Азербайджан.

Но Муталибов с несвойственной для него упрямостью, не смотря ни на что, старался удержать личную власть, явно надеясь на какую-то помощь извне.

Как описывает Томас Гольц, непосредственный участник тех событий в своей книге «Карабахский дневник»: «...Его неубедительные замечания только подпитали размышления о том, что президент неуравновешен: извиняясь за ошибки, Муталибов обещал по-новому распределить посты в Кабинете министров и включить в него несколько представителей оппозиции на ключевых должностях. В следующей фразе он угрожал применением суровых мер. Призыв был подхвачен с очень странной стороны: Аразом Ализаде, главой Социал-Демократической партии Азербайджана и номинальным членом некоммунистического Демократического блока. Он призвал Муталибова объявить чрезвычайное положение, запретить деятельность политических партий и заморозить деятельность парламента на 6 месяцев. Все это казалось сговором. Российские войска занимали позицию за парламентом, ожидая приказа об атаке на граждан, собравшихся перед парламентом».

Если уже иностранный журналист делает выводы: «Все это казалось сговором», и с учетом того, что на протяжении своего «президентства», беспрерывно получая официальные документы о развитии ситуации в Нагорном Карабахе, уже произошедших нападениях и расстрелах мирного азербайджанского населения, предстоящей угрозе крупномасштабного наступления конкретно на город Ходжалы, ничего, абсолютно ничего не было предпринято, то мы тоже обязаны сделать выводы: это была преступная халатность или сделано сознательно и умышленно.

И не может быть простым совпадением, что 25 февратя 1992 года сразу, буквально через несколько часов, после посещения Аразом Ализаде в Москве Ельцина и Шапошникова начапась операция с участием российского полка №366 по захвату Ходжалы. Возможно, участники спланированной операции не предполагали, что будет так много жертв среди мирного населения, но отступать так называемым «заговорщикам» было уже некуда...После показа фильма в парламенте потрясенные Ходжалинской трагедией люди, не искушенные политическими «шахматными ходами» Муталибова и его команды, требовали единственное: Истефа! Истефа! И только Истефа!Настал момент, когда вдруг, будто кто-то где-то далеко произнес команду, и от парламента испарились российские войска: Муталибов принял-таки решение уйти в оставку.

Депутаты позаботились о нем, дали пенсию, загородную дачу, 10 человек охраны и автомобиль. И, самое важное, за что с парламентариями торговался Муталибов, он получил иммунитет от судебного преследования. Знает кошка, чье мясо съела!

После отставки Муталибова 6 марта 1992 года в Баку кипели политические страсти, НФА и остатки муталибовской команды, а также просто желающие делили между собой должности, «кресла», полномочия. Сам факт Ходжалинской трагедии, образно выражаясь, как бы раздвоился. Для политиканов внешняя сторона Ходжалинской трагедии превратилась в рычаг, манипулируя которым, можно было достичь тех или иных целей. А внутренняя составляющая произошедшей трагедии — ужас, горе, боль, отчаяние, — покинув стены парламента, «вышла в народ», заходя в каждый дом, наполняя сердце каждого человека состраданием и жаждой возмездия.

И была группа людей, которые настойчиво, скрупулезно, последовательно, не жалея личного времени и сил, расследовали уголовное дело №64524 по событиям Ходжалинской трагедии. Наверно, как юристы, они понимали неоднозначность в поисках виновных данного уголовного дела, но знали, что показания пострадавших, свидетелей и других участников расследования необходимо максимально точно зафиксировать именно сейчас, пока в памяти не стерлись факты, даты, фамилии... Следователи работали самоотверженно и добросовестно — сегодня в этом можно убедиться.

Протокол допроса **АБАСОВА Митата**, госсекретаря Азербайджана.

...т № 64524 1992 г.

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ

... 1992 г. г.Баку

Следователь по особо важным делам при Генеральном Прокуроре ...рбайджанской Республики юрист I класса Расулов А.А., допросил ... в качестве свидетеля с соблюдением статей I73,I74 УПК ...рбайджанской Республики:

... Фамилия, имя, отчество – АБАСОВ Митат Теймур оглы,
... Год рождения – I926 г. 3. Место рождения – город Баку
... Семейное положение – семейный. 5. Национальность – азербайджанец
... Образование – высшее, в I949 г. окончил АЗИИ по специальности ... горный инженер-нефтяник
... Занятие – Вице-президент АН Азербайджанской Республики, Директор института проблем глубинных нефтегазовых месторождений (тел.38-80-45).
... Судимость – не судим со слов
... Постоянное местожительства –

Об ответственности за отказ от дачи показаний по ст.I8I УК ...рбайджанской Республики и за дачу заведомо ложных показаний ... ст.I79 УК Азербайджанской Республики предупрежден.

Подпись: АБАСОВ М.Т.

Предваряя ответы на заданные мне вопросы, я бы хотел кратко [illegible]ться на следующем.

С 10 декабря 1991 года по 06 апреля 1992 года я являлся Госу[illegible]ным секретарем Азербайджанской Республики. Хотел бы отме[illegible], *что в этом период в республике была крайне нестабильная,* [illegible], противоречивая обстановка. Естественно, это отражалось [illegible] работе государственных структур, в частности аппарата Президен[illegible], Кабинета Министров и Министерства обороны. На мой взгляд, су[illegible]вало неоправданное разделение исполнительной власти в респуб[illegible] между Кабинетом Министров и Госсоветом, аппаратом Президента. [illegible]ствовал четкий механизм подготовки и решения главных, концеп[illegible]ных вопросов, не была разработана строгая концепция строи[illegible]ства вооруженных сил, не было четкой программы действий воору[illegible] сил в Карабахе. (Во всяком случае я о них не знал). К тому [illegible] не был решен вопрос о взаимоотношениях с армией стран СНГ

Естественно, я это понимал в общих чертах, это меня беспо[illegible] как гражданина и единственное почему я согласился на этот [illegible] - это желание приложить все свои усилия для консолидации всех [illegible] сил республики и обеспечения общенационального согласия. [illegible]ности и основания для этого были - есть способные представи[illegible] нашего народа и в государственных структурах и среди лидеров НФА

В аппарате Президента отсутствовали четкая структура, ут[illegible]нные Положения о Государственном секретаре, государственных [illegible]никах.

Естественно, что при таком положении основные мои усилия сос[illegible]тачивались на создании четкого механизма работы государствен[illegible] структур при решении основных концептуальных проблем, связан[illegible] с жизнью республики.

(подпись)

Вопрос - Как Вам известно, с ноября 1991 г. г.Ходжалы находился в блокаде - с ноября 1991 г. в транспортной, с 13 февраля 1992 г. в воздушной, а в ночь с 25 на 26 февраля 1992 г. захвачен совместными усилиями 366 МСП 23-й дивизии 4-ой Армии войск СНГ и армянскими бандформированиями. Какие военные и политические меры принимались государством для прорыва блокады г.Ходжалы?

Я считаю очень важным, что нам удалось все районы боевых действий объединить в три зоны с назначением в них командующих, которые должны были обеспечить объединенное командование над всеми вооруженными формированиями, как подчиняющимися МО и МВД, так и неофициальными. Как известно, город Ходжалы относился к Карабахской зоне. Перед МО и МВД ставилась задача о необходимости прорыва блокады гор.Ходжалы, о решении судьбы жителей города. МО в лице Мусаева Шаина неоднократно заверяло, что предпринимаются соответствующие меры. В частности, Мусаев Ш. неоднократно говорил, что вертолеты будут "завтра" или "летчиков нет" и т.д. Разработкой военных планов по прорыву блокады занималось МО. Я лично в обсуждении конкретных военных планов в связи с гор.Ходжалы участия не принимал и никаких прав для оперативно-тактического вмешательства в ход боевых действий, в вопросах управления войсками не имел.

Что касается политических мер, то они были предприняты в рамках общих мероприятий в связи с попытками мирного решения проблемы Нагорного Карабаха, являются общеизвестными и были неоднократно отражены в средствах массовой информации.

Вопрос - Вам представляется для ознакомления протокол Совета Национальной Безопасности Республики от 22 февраля 1992 г., подписанный Вами. На этом совете обсуждалась обстановка в Карабахе, в приграничных районах, а также ход реализации намеченных мероприятий

по обеспечению безопасности в гг.Ходжалы и Шуше. В описательной части документа нет ничего про г.Ходжалы, почему? О ходе реализации каких намеченных мероприятий идет речь? Можете сказать, конкретно какие меры были приняты или должны были быть приняты?

Ответ: В протоколах СНБ, которые я подписывал, как правило, описательная часть очень лаконична, а в постановительной части записываются пункты, связанные с новыми поручениями и решениями, указываются ответственные за их выполнение. Протоколы, как известно, являются отражением коллективного мнения присутствующих на заседании участников, поэтому, очевидно, у них не возникло необходимости специально указывать что-либо в данном протоколе, а конкретные мероприятия по обороне населенных пунктов Карабаха, в т.ч. г.Ходжалы были намечены ранее.

Если память мне не изменяет, то в сообщениях тт. Т.Керимова и Т.Мамедова речь шла о трудностях, связанных с приобретением и использованием военной техники, обеспечением района боевых действий обученной и подготовленной живой силой.

Конкретно по положению г.Ходжалы, насколько мне известно, задача ставилась таким образом, чтобы прорвать блокаду города и укрепить его оборону, если же это по какой-либо причине не удается, то обеспечить эвакуацию оставшихся там жителей воздушным путем, а затем взорвать аэропорт и взлетно-посадочную полосу. Эту задачу должны были обеспечить во взаимодействии МВД и МО. Конкретные планы боевых операций и меры по их выполнению обсуждались без моего участия.

Вопрос: - Как показали дальнейшие события, видимо, мероприятия по г.Ходжалы не выполнялись, что и привело к его захвату и массовому уничтожению мирного населения. Обсуждался ли вопрос захвата Ходжалы на Совете Национальной Безопасности и были ли установ-

... просчеты в мероприятиях, направленных на защиту этого города?

О-в: Насколько мне известно, после захвата г.Ходжалы, данный вопрос в вашей постановке на СНБ не обсуждался.

Вопрос – Вам представляется для ознакомления справка от 21 января 1992 г. Уполномоченного Президента Республики по Карабаху М.С.Мамедова "Об обстановке на территории Карабаха и мерах по ее стабилизации", которая с резолюцией Президента направлена Вам.

а) Что Вами проделано для выполнения резолюции Президента?

О-в: В связи со справкой уполномоченного Президента Азербайджанской Республики по Карабаху М.С.Мамедова от 21 января 1992 г. и в соответствии с резолюцией Президента А.Н.Муталибова (22.01.92г.) нами проведена следующая работа:

- Были организованы систематические оперативные совещания (ежедневные, а в некоторые моменты и два раза в день) и заседания Совета Национальной Безопасности (СНБ).

- Значительная часть вопросов, поднятых в справке М.С.Мамедова, являлась предметом обсуждения на заседаниях СНБ, по ним были приняты решения, на оперативных совещаниях были даны соответствующие поручения. В частности, проделана следующая работа по пунктам справки:

7 февраля 1992 года на заседании СНБ были обсуждены вопросы "О структуре военных формирований в Карабахе и приграничных с Арменией районах, обеспечивающих единое руководство ими" и "О мерах по укреплению границ Азербайджанской Республики с Арменией".

На заседаниях СНБ и по мере необходимости, исходя из оперативной обстановки, в промежутках между ними давались поручения Министерству обороны (МО) и Министерству внутренних дел (МВД) о необходимости проведения комплекса мероприятий по защите населенных пунктов Карабаха, а также приграничных с Арменией районов.

МНБ поручалось привлекать местных жителей в свои формирования, организовывать пункты по досмотру на всех дорогах, ведущих в районы, контролируемые армянскими формированиями;

МО и МВД поручалось обеспечение районов боевых действий военными вертолетами;

МО, МВД и Минсвязи поручалось обеспечить надежную связь между районами Карабаха и внутри самих районов;

Перехват радиопереговоров обеспечивался органами Министерства Национальной Безопасности;

На заседании СНБ 21 февраля 1992 г. Министерству национальной безопасности в 3-х дневный срок поручалось разработать и представить план оперативно-розыскных мероприятий по изъятию незаконно хранящихся оружия и боеприпасов, их инвентаризации и направлению в структуры МО;

В целях оказания срочной медицинской помощи в районах боевых действий были даны соответствующие поручения Министерству здравоохранения, были организованы передвижные госпитали, медицинские пункты;

Вопросы обеспечения воинских формирований необходимым обмундированием, одеждой, питанием, горюче-смазочными материалами, палатками, полевым инвентарем, отопительными и осветительными приборами и др. систематически ставились и решались на заседаниях СНБ и оперативных совещаниях перед соответствующими министерствами и ведомствами.

Однако следует подчеркнуть, что существовали серьезные трудности в реализации многих поднятых в предложениях М.С.Мамедова вопросов.

б,г) Имелись ли силы и возможность для выполнения поставленных в справке вопросов? Имелись ли в Республике реальные силы для осуще-

...ения надлежащей обороны г.Ходжалы, если да, то почему свое-...ременно не осуществлялись меры для эвакуации населения г.Ходжалы?

Вопросы гражданского характера, как отмечено выше, решались, ...что касается возможностей надлежащей обороны г.Ходжалы и эвакуа-...ции оставшихся там жителей, то на этот вопрос более точно могут ...ответить, наверное, военные специалисты.

в) Подчинялось ли командование 4-ой Армии указаниям Прези-...дента Азербайджанской Республики?

Насколько мне известно, командование 4-ой Армии не подчиня-...лось указаниям Президента Азербайджанской Республики.

Вопрос - Из материалов дела усматривается, что за несколько ...дней до событий в Президентский аппарат, в том числе и Вам часто ...звонили из г.Агдама, просили помощь. В это же время в разные выс-...шие инстанции Республики поступали телеграммы от должностных лиц ...и просто граждан, предупреждающих о захвате г.Ходжалы, принима-...лись ли экстренные меры для спасения г.Ходжалы?

В аппарат Президента систематически поступали телеграммы из ...различных населенных пунктов Карабаха и приграничных с Арменией ...районов, подвергавшихся нападениям или находящихся под угрозой ...нападения. Часть телеграмм поступала непосредственно ко мне. Во ...всех случаях мною лично были даны конкретные указания, резолюции ...соответствующим службам аппарата Президента. По звонкам с мест я ...немедленно связывался по телефону с МО и МВД, сообщал о содержании ...телефонных переговоров, в частности Мусаеву Шаину, просил немедлен...но принять необходимые срочные меры. Ш.Мусаев всегда отвечал, что ...ему известна оперативная обстановка, он сам знает, что необходимо ...делать, при этом он часто реагировал нервозно, раздражительно, до-...пускал в обращении грубости. Следует отметить, что на совещаниях ...Мусаев неоднократно ставил вопрос о том, чтобы никто не вмешивал-

[signature]

ти и ход оперативных решений по ходу боевых действий. К сожалению, [illegible] принимать какие-либо решения по этим вопросам не был уполномочен. Выходя за рамки заданного вопроса, хотел бы напомнить, что [illegible] звонков и телеграмм, ко мне приходили и защитники отдельных сел и населенных пунктов Карабаха. В частности, у меня несколько раз были героические защитники села Сырхавенд. Они сообщили о своих проблемах, плохой обеспеченности техникой. Я немедленно связался с представителями МО, пригласил генерала Рзаева Д., на состоявшемся совещании часть вопросов была решена. Помимо этого, для [illegible], базировавшегося ранее в сел.Сырхавенд через Госснаб и Минсельхоз были решены вопросы, связанные с получением техники мирного характера. Однако, в других случаях я должен сказать откровенно, из горла буквально с боем приходилось вырывать помощь.

Вопрос - Почему так часто менялось руководство МНО Республики и Карабаха (министры Баршатлы, Мехтиев, Мусаев, Алиев, Казиев), командующие вооруженными силами Карабаха Рзаев Д. и Алиев Т.?

Ответ: С моей стороны каких-либо конкретных рекомендаций по увольнению или назначению каких-либо лиц в руководство Минобороны не было. Этот вопрос был в прямой компетенции Президента. А объяснять это можно, на мой взгляд, тем, что шел постоянный поиск компромисса между официальным руководством республики и некоторыми лидерами оппозиции. Возможно, этими разногласиями искусно пользовалась третья сторона, их постоянно сталкивали. Естественно, такое положение с чехардой в руководстве Минобороны, больше всех устраивало силы за пределами Республики. Это положение в конце концов привело к ослаблению руководства в Министерстве обороны, чем в определенной мере, и можно объяснить неудачи наших военных в Карабахе в тот период. Мне, несмотря на все усилия, не удалось внести ясность в

[illegible] оперативных решений по ходу боевых действий. К сожалению, [illegible] принимать какие-либо решения по этим вопросам не был уполно[illegible]. Выходя за рамки заданного вопроса, хотел бы напомнить, что [illegible] звонков и телеграмм, ко мне приходили и защитники отдель[illegible] и населенных пунктов Карабаха. В частности, у меня несколь[illegible] раз были героические защитники села Сырхавенд. Они сообщили о [illegible] проблемах, плохой обеспеченности техникой. Я немедленно свя[illegible] с представителями МО, пригласил генерала Рзаева Д., на сос[illegible] совещании часть вопросов была решена. Помимо этого, для [illegible], базировавшегося ранее в сел.Сырхавенд через Госснаб и Мин[illegible] были решены вопросы, связанные с получением техники мирного [illegible]тера. Однако, в других случаях я должен сказать откровенно, [illegible] буквально с боем приходилось вырывать помощь.

Вопрос - Почему так часто менялось руководство МНО Респуб[illegible] и Карабаха (министры Баршатлы, Мехтиев, Мусаев, Алиев, Кази[illegible], командующие вооруженными силами Карабаха Рзаев Д. и Алиев Т.?

[illegible] С моей стороны каких-либо конкретных рекомендаций по увольне[illegible] или назначению каких-либо лиц в руководство Минобороны не было. [illegible] вопрос был в прямой компетенции Президента. А объяснять это [illegible], на мой взгляд, тем, что шел постоянный поиск компромисса [illegible] официальным руководством республики и некоторыми лидерами [illegible]зиции. Возможно, этими разногласиями искусно пользовалась тре[illegible] сторона, их постоянно сталкивали. Естественно, такое положение [illegible] чехардой в руководстве Минобороны, больше всех устраивало силы [illegible] пределами Республики. Это положение в конце концов привело к ос[illegible] руководства в Министерстве обороны, чем в определенной [illegible], и можно объяснить неудачи наших военных в Карабахе в тот пе[illegible]. Мне, несмотря на все усилия, не удалось внести ясность в

[illegible] вопрос и примирить противоборствующие стороны. Хотя и мало [illegible] в политике человеку должно быть ясно, что при наличии [illegible] врагов, внутри государства должны быть компромиссы, спо[illegible] объединению, сплочению народа, всех здоровых сил.

Вопрос – Каковы причины смены главы исполнительной власти го[illegible] Агдама Вердиева С. и начальника РОВД Пашаева И. накануне Ход[illegible] трагедии?

[illegible] Что касается главы исполнительной власти Вердиева С., то [illegible] об этом спросить Агаева Р.А. Он имел предварительную встре[illegible] с представителями различных группировок г.Агдама, где обсуждал[illegible] этот вопрос. Насчет Пашаева И. – не знаю, возможно, не помню.

Вопрос – Перечислите членов СНБ, участвующих на заседании [illegible] февраля 1992 г. Кем составляется протокол заседания, почему нет [illegible] от 26 февраля 1992 г., какой вопрос обсуждался? (об ин[illegible] по положению в Ходжалах подробно)? Помощник Президента [illegible] Зарбалиев показал на следствии, что 26 февраля 1992 г., [illegible] шло заседание СНБ, то из Шуши позвонил Р.Казиев и сообщил, [illegible] Ходжалы в наших руках, через полчаса ему опять позвонил Р.Ка[illegible], и сказал, что информация неверна и Ходжалы взяли армяне. О [illegible] с Р.Казиевым он информировал всех присутствующих на за[illegible] 26 февраля 1992 г. Что Вы можете показать по этому поводу?

[illegible] Как правило, в последний период работы СНБ протокол велся [illegible] – ответственным работником аппарата Президента, кор[illegible] С.Гаджиевым – Гос.советником, а затем представлялся [illegible]. Возможно, они кому-то еще предварительно показывали протокол. [illegible], в протокол вписывались новые порученские пункты.

26 февраля было оперативное совещание у А.Н.Муталибова, на [illegible] выяснялось положение дел в Ходжалах. Информации Т.Керимова [illegible] Агаева были противоречивыми. После телефонного разговора с [illegible], Т.Керимов еще раз подтвердил, что Ходжалы в наших ру-

[illegible]

...ляются малочисленные жертвы.

...то касается второго телефонного разговора, то я его не ... Я категорически отвергаю, не допускаю возможности того, что ... какой-то конкретный разговор о том, что Ходжалы взят и на... ...ть какую-то иную информацию в средствах массовой информации. ...райней мере в моем присутствии об этом разговора не было.

...лавные причины неудач при обороне г.Ходжалы, на мой взгляд, ...ались в:

- сложной, противоречивой внутриполитической обстановке в ...лике, отсутствии общенационального согласия, консолидации ... здоровых сил;

- отсутствии четкой исполнительной власти в республике, ее ...ствeнности;

- ошибках и просчетах Президента Муталибова А.Н. в кадровой ...тике в структурах МО, МВД, на местах;

- использовании армянскими бандформированиями 366 мотострел... полка вооруженных сил СНГ;

- слабом оборудовании района обороны в инженерном отношении;

- в отсутствии в должном объеме у азербайджанских сил само... тяжелой боевой техники, противотанковых средств и обучен... ...вой силы в тот момент времени в г.Ходжалы;

- отсутствии, в необходимой мере, реального подчинения еди... командованию.

(подпись)

Протокол мною прочитан, записан с моих слов верно

(подпись)

Допросил: (подпись) Расулов А.А.

Дело № 64524 1992 г.

ПРОТОКОЛ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ

февраля 1993 года г.Баку

Следователь по особо важным делам при Генеральном прокуроре ...байджанской Республики юрист I класса Расулов А.А.,допросил ... в качестве свидетеля с соблюдением статей I73,I74 УПК ...байджанской Республики:

Фамилия,имя,отчество – АБАСОВ Митат Теймур оглы,
...од рождения – I926 г. 3.Место рождения – город Баку
Семейное положение – семейный. 5. Национальность – азербайджанец
Образование – высшее,в I949 г. окончил АЗИИ по специальности горный инженер-нефтяник
Занятие – Вице-президент АН Азербайджанской Республики,Директор института проблем глубинных нефтегазовых месторождений телефон 38-80-45 .
...димость – не судим,со слов
Постоянное местожительства – ...в.55

Об ответственности за отказ от дачи показаний по ст.I8I УК ...байджанской Республики и за дачу заведомо ложных показаний по ... УК Азербайджанской Республики предупрежден.

Подпись: Абасов М.Т.

По существу заданных мне вопросов могу сказать следующее:

- Заседания СНБ проводились только под председательством Президента Республики А.Н.Муталибова. Я стал членом СНБ с 29 января 1992 г.

Я по своей инициативе, учитывая сложившиеся личные взаимоотношения между отдельными руководителями МО, МВД и МНБ, старался проводить систематические встречи членов СНБ, представителей министерств, ведомств, на которых я, главным образом, пытался повлиять на согласованность их взаимодействия. Однако, ограниченность моих возможностей ввиду отсутствия соответствующих полномочий и неутвержденного Положения о Государственном секретаре, а также определенное противодействие со стороны отдельных членов СНБ к проведению таких встреч (вследствие чего не всегда удавалось их собрать вместе) постепенно привели к тому, что такие встречи стали менее эффективными и потеряли тот смысл, который я первоначально имел ввиду при их организации.

На заседаниях СНБ, как правило, обсуждались вопросы, связанные с агрессией Армении и безопасностью нашей Республики. Насколько я осведомлен, протоколы заседания до моего включения в состав СНБ не велись. Я ввел в практику работы составление протоколов, стенограммы заседаний не велись. Все заседания СНБ, на которых я присутствовал - протоколировались. Так, что для ознакомления с обсуждавшимися вопросами необходимо обратиться непосредственно к протоколам заседаний СНБ.

- Предложения и рекомендации, высказанные на заседаниях СНБ, после обмена мнениями, подытоживались Президентом А.Н.Муталибовым и они оформлялись протокольно в виде поручений.

Протокол заседания СНБ от 8 февраля 1992 года ничем не отличается от других, правда, почему-то он оформлен в виде решения. Лично не вижу в этом никакого особого умысла. СНБ являлся кон-

...органом и его рекомендации оформлялись в виде пору-
... и нельзя их считать документом, приравненным к Указу.

- В непосредственной разработке, обсуждении и утверждении ...ретных планов боевых действий я участия не принимал, в том ... и упоминаемого вами плана Д.Рзаева о прорыве блокады г.Ход-... так что, естественно, не знаю почему он не был утвержден.

- Мнения Т.Мехтиева и Ш.Мусаева о плане Д.Рзаева о выводе ... блокады г.Ходжалы мне не были известны. Могу лишь констатиро-... весьма недоброжелательное отношение Ш.Мусаева к Д.Рзаеву.

- На заседаниях СНБ вопросы, связанные с г.Ходжалы обсужда-... и насколько я помню, приходили к мнению, что необходимо обес-...ть оборону города и прорыв блокады, но если бы это не удалось, ... в первую очередь МО и МВД должны были обеспечить эвакуацию мир-... жителей.

Такой вариант решения соответствовал и моему мнению. На-...ько я помню, такое решение выработалось в результате общего ...уждения, а подробно мнение каждого из присутствовавших по дан-...ому вопросу я сейчас не могу вспомнить.

Я не допускаю возможности того, чтобы кто-то категорически ...аивал только на варианте эвакуации жителей и чтобы остальные, ... частности я (если этот разговор происходил в моем присутствии ... со мной), могли бы проигнорировать его мнением. Это касается ...ленов СНБ и кого-нибудь иного.

- Насколько я помню, в сообщениях Мусаева Ш. речь шла о ...бом оснащении военной техникой и нехватке обученной и подготов-...ной живой силы. Но насколько имеющиеся в целом в распоряжении ... и МВД силы и средства могли оказаться недостаточными для про-...ва блокады города Ходжалы и обеспечения его обороны, я не могу ...ить, поскольку не располагал необходимой информацией.

[signature]

№ 64524 1992 ил/г. Форма № 8

ШАҺИДИ ДИНДИРМӘ ПРОТОКОЛУ
ПРОТОКОЛ ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ

27 июня 1992 ил г. Баку

Республикасынын допрос начат: 10 ч. 40 мин.

прокурорлуғунун мүстәнтиги окончен: 14 ч. 30 мин

(рүтбә, дәрәчәси, фамилијасы)

Республикасы ЧПМ-нин 173, 174-чү маддәләринә риајәт етмәклә

шаһид сифәтиндә дининдирдим

(harada)

27 июня 1992 г. следователь по особо важным делам при республиканской прокуратуре района

Азербайджанской Республики юрист 2 класса Ахмедов Э. И.

(классный чин, фамилия)

(где) в прокуратуре. в качестве свидетеля с соблюдением ст. 173, 174 УПК Азербайджанской Республики

Фамилијасы, ады атасынын ады
Фамилия, имя, отчество Рустамов Ихсан Магеррам оглы

Анадан олдуғу ил Доғулдуғу јер
Год рождения 1956 г. 3. Место рождения г. Баку

Ичтимаи вәзијјәти
Социальное положение пенсионер

Милләти
Национальность азербайджанец

Партијада олмасы (әкәр Сов.ИКП үзвүдүрсә о заман партија билетинин №-си вә стажы көстәрилсин)
Партийность (если член КПСС то указать № п/б и стаж)

Тәһсили (һансы мәктәби вә нә вахт гуртармышдыр)
Образование (какое учебное заведение окончил и когда) Высшее в 1980 г. окончил ВВК У МВД в г. Владикавказ, в 1987 г. А Полит. Ин им. И. Ильича

Һазырда иш јери вә дашыдығы вәзифә
Занятие: а) в настоящее время — место работы и занимаемая должность УОБ МВД Азер.

Ишләнән вахтда
б) в момент, к которому относится показание Республики инспектором.

Мәһкумлугу
Судимость ранее не судим со слов

(нә вахт, һансы мәһкәмә тәрәфиндән, ЧМ-нин һансы маддәләринә вә чәза тәдбири)
(когда, каким судом, по какой ст. УК и меры наказания)

Даими јашадығы јер (дүзкүн үнваны вә телефон №-си)
Постоянное местожительство (точный адрес и № телефона) г. Баку, п. Нахичевани, ои.

Паспорт (№-си, нә вахт вә ким вермишдир)
Паспорт (№, когда и кем выдан) Служебное удостоверение №1477 в

Тәгсирләндирилән илә мүнасибәти
В каких отношениях состоит с обвиняемым вопрос не ставился.

Ифадә вермәкдән бојун гачырмаға көрә Азәрбајчан Республикасы ЧМ-нин 181-чи маддәсилә вә јалан ифадә вермәјә көрә Азәрбајчан Республикасы ЧМ-нин 179-чу маддәсилә мәс'улијјәт һаггында хәбәрдар едилмишдир.
Об ответственности за отказ от дачи показаний по ст. 181 УК Азербайджанской Республики и за заведомо ложных показаний по ст. 179 УК Азербайджанской Республики предупрежден.

Имза — Подпись [signature]

По существу заданных вопросов пока-
зываю, что я в 1976 году поступил в
высшее военное командное Краснознамен-
ное училище МВД СССР им. С.М. Кирова
в г. Владикавказ (бывший г. Орджоникидзе),
по специальности офицер мотострелковых
войск с высшим общим образованием. Во время
учебы я получал знание по взрывным устрой-
ствам и теоретически претворил в жизнь в
Карабахе. В 1980 году окончил училище был
распределен в Ярославскую область в кон-
войный батальон. В 1982 году я не хотел
служить и уволился оттуда по причине
национальных взаимоотношений. Затем
приехал в г. Баку, работал в БПСУ и в [illegible]
и в 1990 году в связи с событиями в Караба-
написал рапорт на имя министра внутрен-
них дел т. Асадова и меня приняли на работу
в ОМОН МВД Азербайджанской Республики
на должность командира взвода, затем
стал зам. командира роты и командиром
роты ОМОН-а. Моим непосредственным
командиром являлся п/полковник Рзаев
Абил и с ноября 1991 года Джавадов Ровшан.
С лета 1991 года я был командиром роты и
в мои обязанности входили решать задачи
поставленные командиром отряда с подчинен-
ными мне 40 сотрудниками ОМОНа. Руковод-
ство знал, что я специалист по взрывным
устройствам и я неоднократно в Карабах-
ской зоне взрывал объекты. В связи с тем

...о я специалист по взрывным устройствам,
...ая мои способности руководство МВД, что
...е любое задании порученные руководством
...убины я выполнял в срок. Где то 15 фев-
...аля 1992 года начальник отряда Джовадов
...шан мне сказал, что министр ВД т. Т.
...римов тебя вызывает, по какому вопросу
... мне не говорил. Я, сразу пришел на
...ием министра, точнее я с Джавадовым
...ехал в МВД и мы вместе были у министра
Т. Керимова. Он мне сказал, что ты специалист
... подрывным устройствам и ты сможешь
...ровать полосу Ходжалинского аэропорта?
... ответил: смогу и мне нужны следующие
...рывные предметы. 1) тротил, в каком коли-
...честве я не сказал; 2) електро-детонатор;
взрывное устройства; 4) електро-шнур.
Министр мне сказал, что мы Вас обеспе-
...им указанными взрывными предметами. Затем
...ему объяснил, что в радиусе 500 метров
...дини полосы надо взорвать, составив
... форме треугольника тротиловых шашек.
Министр со мной согласился и на следую-
...щий день я получал все взрывные предметы
... следующем количестве: 1) тротил 11 ящиков,
...каждый ящик 13,5 кг; 2) електро-детонаторы -
...штук; 3) взрывная машинка - одна штука;
... електро-шнур - 200 метров. Тротил получал
... заместителя министра ВД т. Р. Х. Мамедова
... здании МВД и електро-детонатор, взрывную
...машинку, а електро-шнур получал в г. Агдаме

от Керимова Гасыма (Гасым-карьер). А так
инженер ВД г. Керимов Тофик мне сказал,
что в г. Агдам вы поедете и там вас обеспе-
чить должны вертолетом, чтобы полететь
в г. Ходжалы и взорвать полосу. 17 или 18
февраля 1992 года я, Джавадов Ровшан с
колонной поехали в г. Агдам и в г. Агдаме
Джавадов мне сказал, что у Фахмина
Гаджиева в распоряжении имеются семь
вертолетов и он должен тебя обеспечить
вертолетом для вылета в г. ~~Агдам~~ Ходжалы,
чтобы взорвать взлетную полосу аэропорт
До 24 февраля 1992 года в г. Агдаме мен
никто не обеспечивал вертолетом и в это
период я неоднократно обратился Р. Джавад
Фахмину Гаджиеву и заместителю пред
седателя Верховного Совета Тамерлану Кар
которые с 18 по 24 февраля находились в гор
Агдаме, они мне всегда отвечали неопреде
но, сказав, что будет вертолет, жди и т.д.
В этот день т.е. 24 февраля я звонил мини
Керимову и сообщил ему, что меня верто
не обеспечивают и я не могу вылететь в гор
Ходжалы. Он мне сказал, что сиди и ж
в г. Агдаме, тебя вертолетом должны об
печить, кто конкретно, он не говорил. Пос
телефонного разговора Ровшан Джавадо
мне сказал, что вместе со всей колонно
выезжаем с нами в г. Баку и там реши
вылет в г. Ходжалы. 24 февраля 1992 го
вечером около 22 часов я прибыл в г. Ба

...своей квартиры звонил домой Р.Х. Мамедову, сообщил ему о том, что в г. Агдаме вертолетом не обеспечили и я не могу ...меть в г. Ходжалы. Он мне сказал, что ...это все выясним и тебе сообщим. Взрывные ...мины я, как мы приехали в г. Баку, сдал ...нскую часть ОМОН-а, 25 февраля 1992 ...я находился в ОМОН-е на работе, вечером ...но 22 ч.-22 ч. 30 минут ко мне домой звонил ...ститель министра ВД Р.Х. Мамедов и сказал, что 26 февраля 1992 г 8 часов ...я должен быть в аэропорту Бина вместе с Шахин Мусаевым на вертолете вылететь в г. Агдам в сопровождении ...ного вертолета и на этом вертолете же, [illegible] ...полосу Ходжалинского аэропорта. 26 февраля 1992 года 7 часов утра я прибыл на работу в ОМОН и оттуда забрал взрывные предметы и вместе с водителем начальника штаба Шахмурадовым Низами, сержантом Сахваладом, фамилию не знаю и с одним сержантом ...фамилию, имя не знаю выехал в аэропорт ...на и зашли около 9 ч. 10 минут приехал Шахин Мусаев. Я к нему представился и ...на трех вертолетах вылетели в г. Агдам. ...где-то 12 часов дня мы прилетели в г. Агдам в аэропорту нам сообщили, что армянские бандформирования г. Ходжалы взяли. И с аэропорта Ш. Мусаев при мне по телефону разговаривал с Президентом А. Муталибовым и сообщил

ему, что г. Ходжалы взяты и около тысячи чел
погиб, затем Мусаев ему, после каких-то слов
Муталибова ему говорил: „не пять человек пог
есть очевидцы, что погибли тысяче человек, я не
пониамаю". После разговора Ш. Мусаев сказал
что Муталибов ему сказал „приезжай об
ратно в г. Баку. Затем мы приехали в
центр г. Агдам Ш. Мусаев развернул шта
беседовал с людьми, штаб находился в сопр
ном батальоне и провели совещание. Я в
совещании не участвовал, там участвов
Т. Кароев, Фахим Гаджиев, помощник Ка
ева Аббас и другие, которых не знаю. 26 ф
раля 1992 года я в сопровождающем вертол
три раза вылетел до с. Нахичеваника, где
помогали другому вертолету приземлиться и
загрузили трупов с местности между
с. Нахичеваником и с. Шелли. Днем мы также
помогли вадиться на вертолет ОМОНовцев, ср
которых и находился Ровшан Джавадов.
27 февраля 1992 года я находился в аэропорт
г. Агдам и помогал раненых и трупов загруж
на вертолеты, чтобы отправлять в г. Баку.
Где-то 18 ч., 18 ч. 30 минут 27 февраля я и Ш.
саев из г. Агдама на вертолете прилетели
город Баку и по указанию Ш. Мусаева я
взрывные предметы с помощью солдат нац
ной армии сдал в склад в аэропорту Ба
Вернее сдали начальнику караула и Ш. Му
дал команду ему, чтобы отнесли в склад и
охраняли. Это караул, как я понял охраня
военные вертолеты в аэропорту Бина.

Из аэропорта я с Ш. Мусаевым на его авто-
машине марки ГАЗ-24 приехал до метро
"Азизбеково" и оттуда пошел домой. В течении
2-х дней я на работу не выходил, т.к. после
создавшихся событий плохо себя чувствовал.
Затем как вышел на работу я ему, т.е. Ров-
шан Джавадову сообщил, что взрывные пред-
меты я оставил в аэропорту на складах и
надо забрать их. Потом я взрывными устрой-
ствами не интересовался. С 18 апреля 1992
года я работаю инспектором в УОБ и
где-то в мае мне звонил начальник штаба
ОМОН-а Рашидов Акиф и спросил, что где можно
достать тротил, тогда я ему сказал, передав
Р. Джавадову, что те тротил, которые я дол-
жен был взорвать взлетную полосу аэропорта
Ходжалы, находится на складах аэропорта
Бина, в каком складе я не знаю, но там
один склад.
Уточняю, что 16 февраля 1992 года я
погрузил в количестве 11 (одиннадцать) коробок
во дворе МВД около дежурной части из
автомашины марки ГАЗ-66, принадлежащей
какому-то гражданскому организацию, загрузил
в автомашину марки УАЗ, принадлежащей
ОМОНу, не помню водитель кто был и привезли в
ОМОН и оттуда я получал 5 коробок тротила
поехал в г. Агдам. Как выше указал, эти 5
коробок тротила я 27 февраля оставил на
складах аэропорта Бина по указанию Ш. Мусаева.
Доставление тротила мне было поручено

Гейдару Асадову, майору милиции, который работает в УОБ МВД.

Вопрос: Вам представляется протокол допроса свидетеля Т.М. Керимова от 20.05.92г., где он показывает, что 22-24 февраля 1992 года, заместитель ВД ему докладывал, что в указанный срок взлетная полоса аэропорта г. Ходжалы взорвана капитаном милиции, сотрудником ОМОН-а Рустамовым И.М.. Что Вы можете по этому поводу показать?

Ответ: Я, в феврале 1992 года взлетную полосу аэропорта г. Ходжалы не взорвал по выше указанным мною причинам. О том, что я взорвал полосу никому не докладывал, если Ивенко и заместителю министра Р.Х. Мамедову. Почему бывший министр ВД Керимов дает ложные показания, никому не понятно, я не могу объяснить. Я с ним на очной ставке не могу подтвердить свои показания.

Дополняю, что эту работу мне поручили потому, что я специалист по взрывным устройствам, зимой 1990 года я 45 дней находился в аэропорту г. Ходжалы, т.е. хорошо знал эту местность, мне должны были помогать трое автоматчиков из ОМОНа Хекмэт Ишкаров, Гусейн Гусейнага и Фуад фамилию не знаю, еще четвертый Алиев Адалят и всем нам выписывали служебные командировочные из ОМОН-а, А...

же мне непонятно, что если я 24 февраля 1992 г. из г. Агдам звонил Т. Керимову и сообщил ему что, я не могу вылететь в г. Ходжалы, чтобы взорвать взлетную полосу", а он дает показание, что 22-24 февраля задание по взрыву взлетной полосы в г. Ходжалы Рустамовым выполнено, как ему докладывал его заместитель Р.Х. Мамедов, который также знал, что до 25 февраля взлетная полоса не взорвана. т.к. я ним 25 февраля вечером по телефону разговаривал и об этом ему сообщил. С какой целью Керимов дает такое показание мне не известно. Я, также из складов МВД 250 кг. тротил не получал, старшину ОМОНа Фейзуллаеву Нураддину Балаахмед оглы я сдал 11 (одиннадцать) коробок тротил, каждая по 13,5 килограммов. И когда выехал в г. Агдам, как выше мною указано, забрал от него 5 коробок тротила.

Протокол допроса мной прочитан с моих слов записан верно, дополнений и поправок не имею

Допросил: Ахмедов Э.И.

Показания первого заместителя председателя Верховного Совета Азербайджана **Тамерлана Гараева**

Дело № 64524 19 92 ил/г. Форма № 2

ШАҺИДИ ДИНДИРМӘ ПРОТОКОЛУ
ПРОТОКОЛ ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ

октјабр 19 92 ил Азәрбајҹан Республикасы Баш прокурорунун
ССР-нин јанында хүсусилә мүһүм ишләр үзрә мүстәнтиг рајон
мүстәнтиги С.Рәҹәбов
(рүтбә дәрәҹәси, фамилијасы)
ССР ЧПМ-нин 178, 174-чү маддәләринә риајәт етмәклә
Али Советинин бинасында шаһид сифәтиндә диндирдим
(һарада)
19 г. следователь
района
ССР
(классный чин, фамилия)
в качестве свидетеля с соблюдением
ст. 178 Азербайджанской ССР
Фамилијасы, ады, атасынын ады
Фамилия, имя, отчество Гарајев Тамерлан Јелмар оғлу
Доғулдуғу јер
1952 3. Место рождения Агдам рајонунун Гасымлы кәнди
положение евли
Азәрбајҹанлы
Партија үзвлүјү (әкәр Сов.ИКП үзвүдүрсә о заман партија билетинин №-си вә стажы көстә-
(если член КПСС, то указать № п/б и стаж) битәрәф
Һансы мәктәби вә нә вахт гуртармышдыр)
(какое учебное заведение окончил и когда) Али, 1973-чү илдә Азәрбајҹан
Университетинин һүгуг факүлтәсини битириб.
Һазырда иш јери вә дашыдығы вәзифә
В настоящее время—место работы и занимаемая должность Али Совети сәд-
вахтда
к которому относится показание ринин I-чи муавини.Тел.
Али Совети сәдринин муавини

мәһкум олунмајыб
(нә вахт, һансы мәһкәмә тәрәфиндән, ЧМ-нин һансы маддәләринә вә һансы тәдбирә)
(когда, каким судом, по какой ст. УК и меры наказания)
јашадығы јер (дәгиг үнваны вә телефон №-си)
местожительство (точный адрес и № телефона) Бакы шәһәри
кучеси,
№-си, нә вахт вә ким вермишдир)
№, когда и кем выдан) шәхсијјәти мүәјјән олунуб
мүнасибәти
отношениях состоит с обвиняемым
бојун гачырмаға көрә Азәрбајҹан ССР ЧМ-нин 181-чи маддәсилә вә гәсдән
көрә Азәрбајҹан ССР ЧМ-нин 179-чу маддәсилә мәс'улијјәт дашымасы һаггында
хәбәрдар.
Ответственности за отказ от дачи показаний по ст. 181 УК Азербайджанской ССР и за дачу
ложных показаний по ст. 179 УК Азербайджанской ССР предупрежден.

Имза — Подпись [подпись]

верилән суаллара чаваб олараг ашағыдакылары кестәрирәм:

Мән 1991-чи ил феврал ајынын 7-дән Азәрбајчан Республикасы Совети сәдринин мүавини вәзифәсиндә ишләјирәм. 1992-чи ил мај ајы 18-дән Али Совети сәдринин биринчи мүавини вәзифәсиндә ишләјирәм.

Суал: Ағдама нә вахт, кимин кестәриши илә вә нә мәгсәдлә ке...

Чаваб: I. Ағдам шәһәринә 23 феврал 1992-чи илдә ахшамүстү ...

Бу барәдә мәнә һеч ким кестәриш вермәмишди вә тутдуғум вәзифә... белә кестәриши мәнә анчаг парламент, онун Рәјасәт һеј"әти вә ја... разылашдырмагла Али Советин сәдри верә биләрди. Анчаг бир нечә ... Иран Ислам Республикасындан гајыдаркән тәјјарәдә сабиг президент ... либовла сөһбәт әснасында Ағдама кедәчәјими билдирмишдим. Ағдама ... әсас мәгсәд биздә јенинчә гәбул олунмуш "Фөвгәл"адә вәзијјәт һаг... республика Гануну әсасында Ағдам вә Шуша рајонлары әразисиндә ... вәзијјәт тәтбиг едилмәси барәдә Милли Шуранын гәрарынын јеринә ... мәсинә һүгуги вә тәшкилати јардым кестәрмәкдән ибарәт иди.

Бундан башга, ерманиләр тәрәфдән киров котүрүлмүш шәхсләрин ... сына көмәк кестәрмәк, чамаатла көрүшүб, вәзијјәт барәдә дәгиг ... алмаг истәјирдим ки, имкан дахилиндә мәсәләләрин һәллинә көмәк ...

Суал: Сиз кәләндә Ағдамда вәзијјәт нечә иди?

Чаваб: Ағдама кәлән күн рајонун, Гарабағ үзрә идарәләрин ... вәзифәли шәхслери илә көрүшдүкдә мә"лум олду ки, онларын фөвгәл... вәзијјәт е"лан олунмасы һаггында президент фәрманындан, бу барә... Шуранын гәрарындан вә "фөвгәл"адә вәзијјәт һаггында" республ... нундан хәберлери јохдур. Нәјә керәсә, һәмин сәнәдләрин дәрч ол... гәзетләр рајонда пајланмамышды вә јалныз мәним тәләбимлә ики ... сонра Гарабағ үзрә Дахили Ишләр Идарәсинә кәтирилди. Шәнбә вә ... күнләри олмасына бахмајараг, бүтүн күнү вә кечәни ишләјиб м... әмрләри, әһалијә мүрачиәтин мәтнини, комендатуранын структур... хылыш нүмунәләрини һазырлајыб рајон мәтбәәсиндә чап етдирдик. ... фөвгәл"адә вәзијјәтин тәтбиги илә әлагәдар мүвафиг шәхсләрин ... илә мүшавирә кечирилди. Јерли рәсми вә гејри-рәсми силаһлы ... постлардан вә һәрби әмәлијјатлардан ајырмамаг үчүн гәрара ал...

...ал"адә вәзијјәт режимини тә"мин етмәкдән етрү гүввә көндәрилсин. ...ла әлагәдар, мән, Муса Мәммәдов, Гарабағ үзрә ДИН-нин рәис мүа... ...һин Чаһанкиров буна көрә дәфәләрлә Бакыја зәнк етдик. Шәхсән ..., президент, дөвләт катиби, дахили ишләр назири, мүдафиә назири ... илә бир нечә дәфә данышдым. Ики күндән сонра силаһсыз, јары мүлки ... милис формасында тәләб олунан ишә јарамајан ики дәфәјә 100 нәфә... милис ишчиси көндәрилди вә онларын әксәријјәти рајон Дахили ...р Ше"бәсинин һесабына верилән автомат силаһлары гәбул етмәјәрәк, ...ләриндә автомат силаһ әлләринә алмадыгларыны вә постда дура билмә...ләрини билдирдиләр. Бундан сонра, јенидән Бакыја зәнк едиб бу чүр ...сибәтлә фөвгәл"адә вәзијјәт режиминин тәтбиг олуна билмәјәчәјини. ...да сијаси вәзијјәтин даһа да кәскинләшәчәјини дедим. Сөһбәт заманы ...риләчәк гүввәләрин там һазыр вәзијјәтдә кәлмәләринин зәрурилијини ...дим. Ејни заманда, мәнә дедиләр ки, тезликлә Бакы милис мәктәби... ... динләјичиләри һазырланыб Ағдама көндәриләчәк вә онлар үч күндән ... кәлиб чыхдылар. Онлар нәглијјат вә рабитә васитәләри илә, силаһла ... олунмамышдылар. Ағдамда чох гәрибә бир вәзијјәт јаранмышды. ...фә, һәрби вә мүлки рәһбәрлијин фәалијјәтиндә чохлу тәзадлар вар ... Кәлдијим күн Муса Мәммәдов мәнә деди ки, С.Вердијев Ағдам рајон ... һакимијјәти башчысы вәзифәсиндән азад олунуб, онун јеринә исә ...дов тә"јин едилиб. Јә"гин ки, К.Ахундову Сиз тәгдим едәчәксиниз. ... билдирдим ки, мәним кәлишим бунунла баглы дејил вә бу мәсәләдән ... јохдур вә һәмин мәсәләјә гарыша билмәрәм. Нәтичә е"тибары илә ... рајону ичра һакимијјәтинин башчысы рајон сәвијјәсиндә идарәчилик ...тәси олмајан тәдарүк конторунун мүдири Күндүз Ахундов тә"јин ... Рајон Дахили Ишләр Ше"бәсинин рәиси И.Пашајев 19 февралда ... азад едилир вә о, һәмин күндән ишә чыхмыр. Јени рәисин ишә баш... мәсәләси исә һәлл едилмир вә јалныз 25 февралда Р.Мәммәдов ... вәзифәсинин ичрасына башлајыр.

Азәрбајчан Республикасы Дахили Ишләр Назиринин мүавини, Гарабағ ... Дахили Ишләр Идарәсинин рәиси, һәрби әмәлијјатлара рәһбәрлик ..., президентин фәрманы вә Милли Шуранын гәрары илә Ағдам фөвгәл"адә ...јјәт рајонунун коменданты тәсдиг едилән Таһир Әлијев мән Ағдамда

олдуғум мүддәтдә рајонда олмады вә онун дәгиг јерини вә нә ишлә мәшғул олдуғуну билән јох иди. Бир нечә күндән сонра онун Бакы Дахили Ишләр Назирлијиндә олдуғуну билиб, нә вахт кәләчәјини вә дамда вәзијјәтин јахшы олмадығыны билдирдикдә о, 23-25 феврал тарихләриндә инди чыхыб, бу саат чыхыб кәләчәјини, ахшам орада олачағыны билдирирди, лакин кәлиб чыхмады.

Ағдам шәһәриндә, хүсусилә шәһәрин мәркәзиндә һәр күн јүзләрлә гачгын топлашыб тәләб едирдиләр ки, онларын киров кәтүрүлән вә иткин дүшән гоһумлары тапылсын. Бу ишлә дә конкрет тәшкилат вә шәхсләр мәшғул олмурду. Халг Чәбһәси хәтти илә мәрһум Аллаһверди Бағыровун иши исә низамсыз вә гејри-конкрет иди вә бу ишлә мәшғул олан шәхсләр вә силаһлы дәстәләр арасында әлагә јох иди вә мүәјјән мәнада онлар арасында рәгабәт һисс олунурду.

Рајонда вәзијјәтә ваһид рәһбәрлик вә ваһид чавабдеһлик јох иди. Ишдә тәкрарланмалар, разылашдырылмамыш һәрәкәтләр нәзәрә чарпырды. Мүлки мүдафиә иши апарылмырды. Рајон мүхтәлиф шаијәләр јајылыр, бунун гаршысы алынмырды. Мүлки әһали арасында, о чүмләдән Дағлыг Гарабағдан олан гачгынлар арасында һеч бир силаһлы дәстәјә дахил олмајан вә мүдафиә ишиндән кәнар силаһлы адамлар вар иди. Ачыг-ашкар рајон дахилиндә вә кәнардан силаһ алыб-сатма әмәлијјатлары апарылырды. Ичтимаи гајданы горумалы олан гүввәләр там формалашмамышды вә вәзијјәтә нәзарәт етмәк үчүн кифајәт гәдәр чанлы гүввәјә вә васитәјә малик дејилди. Бир сөзлә, Ағдамда ермәни-рус бирләшмәсинә мүгавимәт үчүн зәмин јарадылмамышды вә вәзијјәт хаотик ахында иди.

<u>Суал:</u> Ағдамда олан рәсми вә гејри рәсми гүввәләр нә вәзијјәтдә олублар, араларында бирлик вә ја гаршыдурма вар идими?

<u>Чаваб:</u> Ағдамда оларкән рәсми вә гејри-рәсми силаһлы гүввәләр вар иди. Онларын силаһла, чанлы гүввә илә тә"минаты гејри-мүнтәзәм иди. Рәсми силаһлы гүввәләр мүдафиә вә дахили ишләр назирлијинин табелијиндә идиләр вә мәнә мә"лум олдуғуна көрә техникалары вә ... мүәјјән јерләрдә, постларда јерләшмишдиләр. Гејри-рәсми гүввәләрин чанлы гүввәси исә чох мүтәһәррик иди вә онларын сајы шәрти иди. Силаһла тә"минаты да һәмин дәстәләрин өзләри тәрәфиндән һәјата ...

рилирди вә һансы һәчмдә, һәрби нормалара ујғун тә"мин олунуб-олунмадығы мәнә мә"лум дејилди. Мүхтәлиф силаһлы гүввәләр арасында бирлик нисби иди, јә"ни мүәјјән шәртләр дахилиндә, анчаг ачыг гаршыдурма көрүнмүрдү, тә"сир дәрәчәси вә саһәси үзрә исә рәгабәт кетдији һисс олунурду.

Суал: Силаһлы гүввәләрин тә"минатчылары - вәзифәли шәхсләр барәсиндә нә дејә биләрсиниз?

Чаваб: Силаһлы гүввәләрин тә"минатчылары - вәзифәли шәхсләр барәдә ону дејә биләрәм ки, силаһлы гүввәләрә ваһид рәһбәрлик јох иди, сәриштәли һәр ишини билән адамларын иши нәзәрә чарпмырды. һәрби гәраркаһ формалашмамышды.

Суал: Т.Әлијев, М.Мәммәдов, Ш.Чаһанкиров, С.Вердијев, И.Пашајев вәзифәләринин өһдәсиндән кәлә билирдиләрми?

Чаваб: Јухарыда гејд етдијим кими С.Вердијев вә И.Пашајев вәзифәләриндән азад едилмишдиләр, она керә дә онларын мән Ағдамда олдуғум дөврдә фәалијјәтләри олмадығындан суалым онлара аид һиссәсинә чаваб истисна олунур. Т.Әлијеви дә орада кермәмишәм. Муса Мәммәдова кәлдикдә исә,мән билирдим ки о, президентин сәлаһијјәтли мүвәккилидир вә она мүрачиәт едәнләрин тәләбләрини өдәмәјә чалышырды, малијјә, нәглијјат, јемәк, гачгынлары јерләшдирмәк вә саир бу кими мәсәләләри һәлл едирди. Ш.Чаһанкиров исә Гарабағ үзрә Дахили Ишләр Идарәсинин рәис муавини кими фәалијјәт кестәрир вә мән орада олдуғум мүддәтдә милис органларынын ишини тәшкил едир, февгәл"адә вәзијјәтин тәтбигинә чалышырды, мүәјјән дәрәчәдә сә"ј кестәрирди. Анчаг һәмин идарә онун дедијинә керә там формалашмамышды.

Имза:

Суал: Һачыјев Фәһминин сәлаһијјәти барәдә нә дејә биләрсиниз вә о өзүнү нечә тәгдим едирди?

Чаваб: Фәһмин Һачыјевин һансы сәлаһијјәтләри олдуғу мәнә мә"лум дејилди, анчаг өзүнү рәсми силаһлы гүввәләрин башчысы кими апарыр вә тәгдим едирди, рәсми силаһлы гүввәләр, һеј"әт, техника онун көстәриши илә һәрәкәт едирди.

Суал: Онун Агдамдакы әмәлијјат һазырланмасында ролу, ону кәнарлашдырмаг үчүн президентә мүрачиәт етмисинизми?

Чаваб: Агдамда һазырланан әмәлијјата, јә"ни Фәһмин Һачыјев вә ики забитин һазырладығы әмәлијјата Фәһмин Һачыјев рәһбәрлик едирди вә бунунла әлагәдар онларын тәләб етдикләри нәглијјат, сурсат, јемәјин һазырланмасына мән вә Муса Мәммәдов көмәклик едирдик. Хүсусилә, гејри-рәсми силаһлы гүввәләрин онлар тәләб етдијн һалда, онларын јанына кәлмәләрини тә"мин едир вә бирлик јаранмасына чалышырдыг вә демәк олар ки, бүтүн чағырышлара һәмин гүввәләри тәмсил едән шәхсләр кәлирдиләр. Конкрет әмәлијјатдан вә вәзифәдән Ф.Һачыјеви кәнарлашдырмаг барәдә мәним һеч кимә мүрачиәтим олмајыб. Анчаг президентә билдирмишәм ки, Агдама әлавә гүввәләр, техника кәтирилмәси, сәриштәли, бачарыглы забитләр кәлмәси вачибдир. Мүдафиә назири әвәзи Шаһин Мусајевә дә өзүнүн кәлмәсинин вачиб олдуғуну демишәм, о исә кәләчәјинә сөз вериб, анчаг вә"д вердији вахтда дејил, Хочалы гырғынындан сонра кәлиб.

Суал: Ф.Һачыјевин Гасым Кәримовла мүнасибәти нечә олмушдур?

Чаваб: Фәһмин Һачыјевлә Гасым Кәримов арасында мүнасибәтләрин характеринин тәфсилаты мәнә мә"лум дејил, анчаг Гасым Кәримов силаһлы гүввәләрин тәмсилчиси кими Фәһмин Һачыјевин апардығы топлантыларда иштирак едирди.

Имза: [signature]

Суал: Гасым Кәримов һаггында вә онун силаһлы гүввәләрин командандлығыны әлә кечирмәси барәдә нә дејә биләрсиниз?

Чаваб: Гасым Кәримову бир һәмјерли, халг депутаты кими танымышам, онунла јахын мүнасибәтим олмајыб. О, әсасән Гатыр Мәммәдин өзүнүмүдафиә дәстәсини тәмсил едирди, анчаг өзүнүн гүввәләрә үмуми командандлығы әлә кечирмәси чәһдини билмәмишәм вә бу барәдә мәнә дејән олмајыб вә мән баша дүшдүјүмә көрә реал ола билмәзди.

Суал: Хочалыја јол ачмаг үчүн әмәлијјатын кечирилмәсинин сәбәбләри барәдә нә дејә биләрсиниз?

Чаваб: Хочалыја јол ачмаг үчүн әмәлијјат кечирилмәсинә сәтһи јанашмаг олмазды. Белә әмәлијјаты һәјата кечирмәк үчүн дүшмәнин мөвгеләри, гүввә вә васитәләри, нијјәтләри дәриндән өјрәнилмәли, онларын әразисиндә јерләшән рус гошунларынын ән азы нејтрал мөвге тутмасына наил олмалы, Ағдамдакы бүтүн силаһлы гүввәләри ваһид командандлыгда бирләшдирмәли, онларын гүввә вә васитәләри комплектләшдирилмәли, рабитә, идарәетмә, арха вә саир комплекс сијаси, тактики, техники, кәшфијјат ишләри көрүлмәли иди. Бунлар исә һамысы натамам иди, конкрет һансы әмәлијјатын кечирилә билинмәмәси сәбәбинин сорушулдуғу нама"лумдур. Кимләрин тәгсири олмасына кәлдикдә исә, онлары һәрби гүввәләрә рәһбәрлик едән вә конкрет әмәлијјатын кечирилмәсинә чавабдеһ олан шәхсләрин арасында ахтармаг олар.

Суал: 25 вә 26 феврал Хочалы фачиәсинин әрәфәсиндә Ағдамда вә онун әтрафында нә баш верирди?

Чаваб: Ағдамда олдуғум бир нечә күн әрзиндә вәзијјәтин јахшылашмадығыны, Хочалыдан һәјәчанлы хәбәрләр кәлдијини, Ағдамда олан гүввәләрлә кәсәрли иш көрүлә биләчәјинин шүбһә алтында олдуғуну, кәшфијјатын уғурсузлуғуну, хүсусилә ХТМД-нин

Имза:

кәшфијјата кедән үзвләринин автомашында мәнаја дүшмәләри, шәхси һеј"әтләрдә инамсызлыг вә руһ дүшкүнлүјүнү көрүрдүм. Кәнардан илк нөвбәдә мәркәздән көмәк едиләчәји дә нәтичәсиз галырды. Она көрә дә 24 феврал 1992-чи илдә республика президентинин адына шифротелеграм мәтни һазырлатдырыб 25 феврал 1992-чи илдә сәһәр тездән мүвафиг органлар васитәсилә көндәриб, тә"хиресалынмаз тәдбирләр көрүлмәсини тәләб етдим. 25 феврал 1992-чи илдә бир мүддәт истеһкамчы баталјонунда олдум вә күнортадан сонра ешитдим ки, Ф.Һачыјевин һәмин күн апармаг истәдији әмәлијјат баш тутмајыб, әмәлијјатда иштирак едәнләрин бир һиссәси дејилән вахтда кәлмәјибләр. Һәмин күн ахшама кими Фәһмин Һачыјеви көрмәдим, ахшам милис шө"бәсиндә оларкән Ф.Һачыјев ораја кәлди вә деди ки, әмәлијјаты поздулар, ким позду сорушанда чаваб верди ки, кәлмәдиләр. Һәмин вахт артыг Хочалыдан мә"лумат кәлмишди ки, Хочалыја күчлү һүчум башлајыб, вәзијјәт чыхылмаздыр. Град гурғуларындан истифадә едиб һүчума әкс-тә"сир кестәрмәк үчүн ДИШ-ин јени рәиси Р.Мәммәдов вә Ш.Чаһанкиров онлары ахтармаға башладылар. Ф.Һачыјев исә чыхыб кетди. Хејли вахтдан сонра мә"лум олду ки, град гурғулары Ф.Һачыјевин кестәриши илә Ағчабәдијә кизләдилиб. Ораја зәнк едиб милис рәисиндән, һәрби комиссардан тәләб етди ки, гурғулары тә"чили Ағдама кәтирсинләр. Артыг саат 22 радәләри иди вә Хочалы илә һеч бир әлагә јох иди. Шушадан исә мә"лумат верирдиләр ки, Хочалыда елә бир шеј јохдур. Град гурғулары 26 феврала кечән кечә саат I радәләриндә Ағдама кәтирилди. Ағчабәди рајон милис рәиси билдирди ки, гурғулар олан јер бағлы олуб, машынлар гапысы гыфыллы, бакларында јаначаг олмајыб. Јолдан өтән машынлардан јаначаг алыблар.

Имза:

градлары ишләндәнләр Нечуперенко вә башгалары исә һеч бир јердә тапылмадылар. Әлачсыз галыб Коранбоја зәнк едиб башчысы Иршад бәјдән хаһиш етдик ки, өз адамларыны, јә"ни град атанлары көтәрсин. Малис ишчиләриндән хаһиш етдик градлары һазырласынлар ки, онлары ишләдәнләр Коранбојдан кәлән кими ишә башласынлар. Малис рәисинин муавини Алико Новрузов кәлиб билдирди ки, бәс градларын ачарлары јохдур, киминсә ГАЗ-24-нүн далындадыр, о да һараса кедиб. Нәһајәт, һәмин адамы да тапыб кәтирдиләр, Коранбојдан да адамлар кәлиб чыхды, сәһәрә јахын ишә башладылар, анчаг сонрадан мә"лум олду ки, бу кечикмиш вә мә"насыз иш иди.

Гејд етмәк истәјирәм ки, 25 феврал 1992-чи ил Фәһминин тә"јин етдији әмәлијјат өзүнүн дедијинә кәрә баш тутмадыгдан сонра ХТМД-нин рәиси Рәвшән Чавадов вә Фаиг Бахшәлијев билдирдиләр ки, бу Фәһминин ишиндән бир шеј чыхмајачаг. Өзүмүз әмәлијјат разылашмышыг, ону ахшам һәјата кечирәчәјик ки, бәлкә Хочалыја јол ачылмасына көмәк едә билдик. Онлар һәмин күн ахшамүстү чыхдылар вә сәһәр сүбһ онлардан хәбәр кәлди ки, чидди бир иш кәрә билмәјибләр, анчаг әтраф кәндләрин өзүнүмүдафиә гүввәләри илә Гајагара дејилән јери тутуб вә Хочалыдан кәлән чамаатын Агдама кәлмәсинә шәраит јарадымлар. Сәһәри мә"лум олду ки, өзүнүмүдафиә гүввәләринин үзвләриндән бир нечәси һәлак олуб. Хочалыдан кәләнләр исә Хочалыда 366-чы полкун техникасы вә шәхси һеј"әтинин иштирак етдији ермәни-рус һәрби бирләшмәләринин Хочалыја гыса мүддәтә диван тутдугларыны, чохлу көмәксиз адам гырдыгларыны, адамларын киров дүшдүкләрини, мешәләрдә, чајларда, јолларда галдыгларыны билдирдиләр. Бакыдан башга характерли мә"лумат верир, Хочалы гыргынына инанмаг истәмирдиләр.

Имза:

Суал: Узундәрә дөјүш сурсаты анбары, Ағдам истеһкамчы баталјону кимин тәшәббүсү илә һансы гүввәләрлә миллиләшдирилирди.

Чаваб: Узундәрә дөјүш сурсаты анбары, Ағдам истеһкамчы баталјонунун миллиләшдирилмәси үчүн мәним тәрәфимдән вә јә конкрет кимин тәрәфиндәнсә тәшәббүс көстәрилмәмишди. Һәр ики һәрби һиссәдә тәхрибат көзләнилдијини барәдә мә"лумат олдуғу һалда исә Мүдафиә Назирлији сусмушду. АТМД-нин командири Рөвшән Чавадов вә онун кәшфијјат рәиси јазылы рапортла Шаһин Чаһанкирова билдирдиләр ки, Узундәрә анбарында тәхрибат көзләнилир, бу кечә орада јанғын төрәдиләчәк, ораны әскәрләр мүһафизә еләмәкдән имтина едирләр. Әкәр јанғын олса, партлајыш баш верәчәк вә 50-60 км. радиуслу әразидә саламат һеч нә галмајачаг. Бу сөһбәт феврал ајынын 22 вә јахуд 23-ү ахшам олду. Мән тәклиф етдим ки, фөвгәл"адә вәзијјәт режиминин тәләбләринә көрә, ораның мүһафизәсини күчләндирин. Бу сөһбәт кедәркән Фәһмин ичәри кирди ки, мән Узундәрә складыны көтүрүрәм, сорушанда нечә, нә чүр, о чаваб верди ки, көтүрүрәм. Ону баша салдыг ки, атышма олар, анбар партлајар, фәлакәт баш верәр, отур фикирләшәк. Мәсләһәтләшмәдән сонра Шаһин Чаһанкиров Узундәрә анбарларыны јахшы танијан Чамал адлы шәхсиораја комендант тә"јин етди вә Рөвшән Чавадовун башчылығы илә анбарларын мүһафизәсини күчләндирмәк планы һазырланды вә нормал суретдә анбарлар көтүрүлдү. Командир аиләси илә тәһлүкәсиз јерә көчүрүлдү, сонра әскәрләр вә о, јола салынды. Бундан бир нечә саат сонра хәбәр кәлди ки, Кәнчәдән 20-јә гәдәр танк, зирehли машын Ағдама кәлир вә онларын гаршысыны алмаг һеч чүр мүмкүн дејил. Мән Кәнчә шәһәр ДИИ-нин рәиси Елдар Һәсәновла телефонла әлагә сахладым, о да бу кәлиш барәдә һеч бир мә"лумат верә билмәди, анчаг деди ки, кенерал

Имза:

Будејкин дә орададыр, ону таныјыр. Мән Елдардан хаһиш етдим ки, Агдама келсин, керәк нә мәсәләдир. Орада олан адамларла мәсләһәтләшдик вә кәлән техниканын гаршысынын анчаг Гәрвәнддә алмағын мүмкүнлүјү гәнаәтинә кәлдик вә Алико Новрузов хәбәр көндәриб, чамааты галдырды ки, јолу кәсиб техниканы сахласынлар. Техниканын кәлмә сәбәби барәдә фикирләшәндә белә бир даһа е"тибарлы көрүндү ки, Узундәрә анбары көтүрүләндән сонра ЖТМЦ-нин чәвләриндән бири телефон зәнкинә чаваб вермәмәли олдуғу һалда, зәнк чалындыгда дәстәји көтүрүб, сонра сәһв етдијини билиб данышмадан јеринә гојуб, сонракы зәнкләрә исә чаваб верилмәдијиндән орада нә исә гејри-ади һадисә баш вердији баша дүшүлүб, она көрә дә, адам көндәрилиб. Нәһајәт, бир мүддәтдән сонра Елдар Һәсәнов кенерал Будејкин, онун кәшфијјат рәиси илә рајон ДИШ-нә кәлдиләр, онларын гаршысы исә Гәрвәнддә сахланылмышды. Бу әрәфәдә әтраф рајонларын рәисләринә, һәрби комиссарларына, ичра башчыларына хәбәр верилмишди ки, кәлиб сәнәдлә сурсат апарсынлар вә бу иш јахшы тәшкил едилди. Будејкин ше"бәдә оларкән Фәһмин гышгырды ки, "Я вас арестују, не отпущу" вә саир. Ону баша салдыг ки, белә олмаз. Хејли сөһбәтдән сонра Будејкин деди ки, мәнә Тбилисидән кестәриш верилиб ки, тә"чили Узундәрә анбарына кәлим вә орадан мә"рузе едим, сонра исә кестәриш алын, нә илә әлагәдар олдуғуну исә билмир. Онунла разылашдыг ки, гајыдыб кетсин. Елдар да, онлары мүшајиәт етсин. Сонрадан Елдар мәнә деди ки, Будејкин Кәнчәјәдәк рабитәјә чаваб вермәди, анчаг Кәнчәдә она һәрбчиләр чатдыранда ки, бәс Узундәрә анбары көтүрүлүб вә бу Шапошникова билдирилиб, о исә әмри јеринә јетирмәјиб, Будејкин чох пис вәзијјәтә дүшмүшдү.

Елә һәмин кечә, Узундәрә анбарында јанғын төрәдилди вә чох чидди-чәһддән сонра әтраф рајонларын көмәји илә јанғынын гаршысы

Имза: [signature]

алынды, сәһәриси ики дәфә јанғын төрәдилди, јенә дәр һәр дәфә чәтинликлә гаршысы алынды.

Һәмин күн Ағдамда јерләшән истеһкамчы баталјонун сабиг командири Вадим вә јени командир рајон ДИШ-нә кәлдиләр, сизин бурада олмағынызы билиб кәлмишик, чүнки Вадим мәни танырды, онлар мәним сечичиләрим олмушдулар. Бәс баталјону дағыдырлар, әразидә бөјүк гүввә јохдур, постда дајанмырлар, сурсат анбарыны јарыблар, бизә кестәриш верилиб ки, баталјону тәһвил верәк, јохса атыб чыхыб кедирик. Бу күн тәдбир көрүн. Мән Шаһин Мусајевлә данышыб тә"чили адам көндәрмәсинин, өзүнүн кәлмәсинин вачиблијини билдирдим. О исә билдирди ки, орада сәлаһ јохдур вә һәмин баталјон она лазым дејил. Бундан сонра, һәрбчиләрдән хаһиш етдим ки, сәһәрә кими дөзсүнләр. Шаһин Чаһанкиров ДИН-лә данышыб разылашды ки, һәрбчиләр кәләнәдәк баталјону горумаг үчүн фөвгәл"адә вәзијјәт режиминә мүвафиг оларағ кечмиш ДГМВ ДИН-нин рәиси полковник Садир Мәммәдов ораја комендант тә"јин едилсин вә бу барәдә Шаһин Чаһанкиров әмр верди. Баталјона кәлиб орада олан һәрбчиләрлә, прапоршикләрлә үнсијјәт јаратмаға көмәк етмәјә чалышдым вә Вадим сөз верди ки, мүмкүн көмәклији етмәјә һазырдыр. Анчаг орадан не"бәјә гајытмышдым ки, Садир зәнк едиб нөвбәтчијә деди ки, бәс баталјону дағыдырлар. Рәис мүавини Аликодан хаһиш етдим ки, өзү кедиб баш чәксин, о да кәлиб баталјону горумағын, әрази бөјүк олдуғундан, чохлу адам ораја дахил олмаг истәдијиндән мүмкүн олмадығыны деди. Рәвшән Чавадовдан хаһиш етдик вә һәмин кечәни биртәһәр јола вердик. Һәрбчиләр исә баталјону тәһвил котүрмәји тә"кид едир, нүмајәндә тәләб едирдиләр. Техниканы сөкүр, аккумлјаторлары чыхарыр, оғурлајырдылар. Сәһәриси мина зәрәрсизләшдиричи трал гошула билән машын

Имза:

огурланыб апарылды вә ону һеч чүр кери гајтармадылар вә киз-
летдиләр. Бир БМП-ни огурлајыб апаранда баталјонун дарвазасы
дағыдылды. БРДМ РХ машынларындан сазланмаг вә силаһ гојмаг
үчүн сенәдлә Кәнчә Милис шө"бесинә, Агдама, Коранбоја, Бејлә-
гана верилди. УАЗ РХ машынларындан Агдам милис идарәси вә
шө"беси кетүрдү. Һәр ики һәрби һиссәнин мөвчуд шәраитдә там
сахланылмасы мүмкүн дејилди. Анчаг бир һалда бу едилә биләрди
ки, һәмин һәрби һиссәләрин номенклатурасы кәнарда там комплект-
ләшдирилибораја кәтирилсин вә сонра тәһвил-тәслим апарылсын.
Дикәр тәрәфдән исә, буна Мүдафиә Назирлији мараглы вә һазыр-
лыглы олмалы иди, чүнки онларда чохдан мә"лумат вар иди ки,
Гәзәндәрә вә истеһкамчы баталјону һәрби һиссәләриндә бөјүк
тәхрибат көзләнилир. Һәтта, Хочалы гырғынындан сонра истеһкамчы
баталјонуна кәлән Шаһин Мусајев, бир иллик мүһарибә еһтијатлары
олан баталјону тәһвил кетүрмәк үчүн өзү илә тәкчә мүавини
Ваһид Мусајеви кәтирмишди, бир саатдан сонра исә ону тәк гојуб
чыхыб кетди вә Ваһид Мусајеви бир нөв чыхылмаз вә кәркин вәзиј-
јәтә салды вә рәгабәт апаран гүввәләр онун ишләмәјинә имкан
вермәдиләр. Рајонда олан Мүлки Мүдафиә Гәраркаһы ишчиләри
тәрәфиндән төвсијә олунан мүтәхәссис-истеһкамчы Бәндәлијеви дә
орадан говдулар. Даһа сонра, гәти шәкилдә билдирмәк истәјирәм
ки, һәр ики һиссәдән чүз"и техника, сурсат апарылмышды, өзү дә
сәнәдлә вә орада олан дөјүш сурсатыны, техниканы, әмлакы дашы-
јыб апармаг үчүн вахт, адам, васитә олмалы иди. Әкәр лазым
кәлерсә дә, һәрби һиссәләрдән апарылмыш сурсат вә техниканын
һара кетдијини Чамалда вә Сәдирдә, һәрби һиссәләрин прапоршик-
ләриндә олан шәхсләрдә дә олан сәнәдләрлә өјрәнмәк олар. Јәни
һәрби һиссәләрин дағыдылдығы фикри илә разылашмаг истәнилән
бахымдан сәһвдир.

Имза: [signature]

Суал: Күндәликдә Хочалы әһалисинин евокуасија едилмәси мәсәләси вар идими? Вертолјотлар вар идими әһалини чыхара билсин?

Чаваб: Үмумијјәтлә, беләкәркин вәзијјәтдә әһалинин мүәјјән һиссәсинин низамлы көчүрүлмәси мәсәләсини гојмаға мәнә елә кәлирди ки, чавабдеһ адамлардан һеч бири рисг етмирди. Анчаг мән дәфәләрлә президент, Шаһин Мусајев гаршысында мәсәлә гојмушдум ки, һеч олмаса Хочалыдан гочалары, ушаглары, гадынлары чыхармаг лазымдыр. Һәмин вахт буна республиканын имканы олуб-олмадығыны мән дәгиг билмирдим, анчаг билирдим ки, ерменилләр һәрби вертолјотлара дәјмирләр. Шуша јахынлығында мүлки вертолјот вурулдугдан сонра исә бизим вертолјотлар Гарабағда учмаға горхурлар. Бизим бронлу вертолјотларымыз вар вә онларын мүшајиәтиндән истифадә етмәк олар. Һәм дә, МДБ һәрбчиләри илә мүәјјән шәртләрлә данышыб разылашмаг оларды вә мән Елдар Һәсәновла данышыб Хочалы прокурору Атакиши илә бир КАМАЗ сурсат да Кәнчәјә кәндәрмишдим ки, һеч олмаса бир-ики рејс Хочалыја етсинләр, бу да бир ишдир. Анчаг мәнә дедиләр ки, һәрбчиләр Хочалыја учмаға разылыг вермирләр, бәһаналәри дә одур ки, һава писдир, һава шәраити имкан вермир. Бир тәрәфдән дә, белә бир чәһәти һалландырырдылар ки, өзүнүзүн бронлу вертолјотларыныз нијә учмурлар. Анчаг Хочалы гырғынындан сонра мәнә мә"лум олду ки, Хочалы гырғыны әрәфәсиндә мүәммалы чәһәтләр аз олмајыб. Тутаг ки, русларын мөвгејинә гијмәт верилә биләр ки, бу Азәрбајчанын бурнуну овмаг, тәзјиглә МДБ сазишини тәсдиг етмәк үчүн Мәркәздән һазырланыб. Анчаг Хочалы гырғынындан 5-6 күн әввәл Шаһин Мусајевин башчылығы илә һәр күн Гарабаға учан бронлу вертолјотларын учушу бирдән-бирә дајанды. Шаһин Мусајев дејирди ки, Хочалы әтрафында олан

Имза

ерменилерин бүтүн атәш нөгтәләрини мәһв едибләр вә блокаданы дағытмаг үчүн әмәлиjjат кечирәчәк. Хочалы гырғынындан сонра исә вертолjотларын учушу јенидән чанланды. 28 февралда Шаһин Мусаjев, вертолjотларла, һәрбчиләрлә Ағдама кәлди вә вертолjотларын мүшаjиәти илә јолда галан сағ адамлары вә меjидләри дашымаға башладылар вә гәфләтән Ш.Мусаjев арадан чыхды. Она кәрә дә, әһалинин чыхарылмасынын мүмкүнлүjү барәдә бирмә"налы нәтичә чыхармаг олмаз, һәр һалда әһалинин мүәjjән һиссәси: гочалар, гадынлар, ушаглар һава јолу илә чыхарыла биләрди. Әлбәттә, дәгиг нәтичә комплекс араштырма јолу илә чыхарыла биләр.

<u>Суал:</u> Ш.Мусаjевлә мүнасибәтиниз барәдә нә деjә биләрсиниз. Хочалынын мүһасирәдән чыхармаг үчүн онун мөвгеjи нечә олуб?

<u>Чаваб:</u> Шаһин Мусаjевлә һәм Ағдама кетмәмишдән әввәл, һәм дә Ағдамдан дәфәләрлә данышмышам вә о, өзү дә зәнк едиб. Онун хүсуси данышыг манерасы, һәрәкәтләри вә фәалиjjәти вар иди. Мән Ағдамда вәзиjjәтин кәркин олдуғуну, Хочалынын көмәксиз галдығыны көрүб дәфәләрлә ондан тә"кид етдим ки, сәнин өзүнүн бураjа кәлмәjин вачибдир. О да чаваб верирди ки, ниjә кәлим, орада нә вар, ниjә һаj-күj галдырырлар, адамлар вар, гоj өзләри ишләсинләр. Јахшы,сабаһ кәләрәм вә бу сөзү мәнә 2-3 күн әрзиндә 22-24 февралда деди. Мән президентә дә зәнк едиб, Таһир Әлиjевин вә Шаһин Мусаjевин һәрбчи мүтәхәссисләрлә гәраркаһла Ағдама кәлмәләринин вачиблиjини билдирмишдим. 24 февралда ахшам Шаһин Мусаjев зәнк едиб деди ки, Ағдамда һеч бир иши јохдур вә кәлмәjәчәк. Анбарлары вә истеһкамчы баталjонуну да гоj јерли һакимиjjәт тәһвил кәтүрсүн. Она кәрә дә, мән президентин адына шифротелеграмма һазырлатдырыб, ахшам

Имза:

мувафиг ишчи олмадығы үчүн көндәрә билмәдим, сәһәриси исә тездән јола салдым ки, бәлкә мәс"улијјәт һисс етдиләр.

Һәм дә, Шаһин Мусајев иддиа едирди ки, Ф.Һачыјев Мүдафиә Назирлијинин орада сәлаһијјәтли нүмајәндәсидир вә бүтүн мәсәләләри о, һәлл етмәлидир, вәссалам. Фәһминин операсија һазырладығыны, көмәк лазым олдуғуну дејәндә исә, дејирди ки, мән Фәһминә операсија һазырламаг тапшырмамышам.

Суал: Президентин Хочалы илә әлагәдар реал вәзијјәтдән хәбәри вар идими вә гырғынын едилмәси үчүн нә тәдбирләр көрүлүрд

Чаваб: Президент Мүтәллибовун һадисәләр әрәфәсиндә реал вәзијјәтдән там хәбәрдар олмасына мән инанмырам, чүнки мән онунла, көмәкчиси илә, дикәр ишчиләри илә данышанда һисс едирдим ки бир нөв мәнә инамсызлыг вар. Мән дејәндә ки, Ағдамда реал гүввә јохдур, дејирдиләр ки, бәсораја танк, БМП,БТР верилиб, дејәндә ки, Хочалы пис вәзијјәтдәдир, дөзә билмирләр, дејирдиләр ки, бәс бизим вертолјотлар Хочалы әтрафыны тәмизләјиб, дүшмән мөвгеләрини мәһв едибләр вә блокаданы јармаг үчүн Шаһин Мусајев опер сија һазырлајыб. Әкәр Ајаз Мүтәллибовун реал вәзијјәтдән хәбәри вар идисә, нормал һалда Ағдамда һәмин әрәфәдә рәис, ичра башчыс да дәјишдирилмәмәли иди, Т.Әлијевин орада олмасы тә"мин едиләрд Ағдам башсыз гојулмазды, мүхтәлиф васитәләрлә Русија һөкумәти, МДБ һәрбчиләри илә данышыглар апарыларды, тактики кедиш кими атәшин дајандырылмасы ирәли сүрүләрди вә саир. Һәр һалда, гырғ нын нәтичәләри азалдыла биләрди, мүмкүн тәдбирләрин көрүлмәмәсиндә исә бу тәдбирләри көрмәли олан адамлар, әкәр мүмкүн идис чавабдеһлик дашымалыдырлар.

Имза

Суал: Силаһлы гүввәләрин јарадылмасы просесинин ләнкидилмәсиндә һансы објектив вә субјектив сәбәбләр көстәрә биләрсиниз.

Чаваб: Азәрбајчан Республикасынын Силаһлы Гүввәләринин јарадылмасы просесинин ләнкимәсиндә даһа чох субјектив сәбәбләр мөвчуд иди. Ичтимаи-сијаси шәраитин кәркин сахланылмасында Русијанын марағы, ајры-ајры адамларын мүдафиә структурларында јер тутмаг истәмәси, силаһ, һәрби сурсат тапылмасы инһисарынын әлдә сахланылмасы вә бу јолла варланмаг, сијаси мүбаризәни кәскинләшдирмәк, ајры-ајры гүввәләрин марағы, Азәрбајчанын МДБ сазишини тәсдиг етмәмәси, мүхтәлиф шајиәләрин әһалинин әһвал-руһијјәсинә мәнфи тә"сири, Дашалтыда уғурсуз һәрби әмәлијјатын әкс-сәдасы, мүәјјән рәһбәр даирәләрдә мүстәгил силаһлы гүввәләр јарадылмасына биканәлик вә с.

Објектив сәбәбләр дә вар иди: аз мүддәтдә низами орду јарадылмасынын гејри-мүмкүнлүјү, мүһарибә вәзијјәти, силаһ вә сурсат, техника тә"минатында асылылыг, һәрби сәнајенин олмамасы, МДБ силаһлы гүввәләринин Азәрбајчана табе олмамасы, МДБ силаһлы гүввәләринин Ермәнистана ачыг-ашкар көмәк көстәрмәси, харичи сијасәтин һәјата кечирилмәсиндә зәифлик, дипломатијамызын сәриштәсизлији, бејнәлхалг рә"јин ермәниләрин хејринә олмасы вә с.

Суал: Республикада мүдафиә шурасынын силаһлы гүввәләринин јаранмасында ролу барәдә нә дејә биләрсиниз?

Чаваб: Республика Мүдафиә Шурасы Силаһлы Гүввәләримизин јарадылмасында мүәјјән рол ојнајыб, анчаг һәмин шура бу саһәдә дөвләт сијасәтини истигамәтләндирә билмәјиб вә Мүдафиә Назирлији илә онун иши тәкрарланмаја вә мүәјјән мә"нада зиддијјәтә сәбәб олуб. Белә

Имза

бир органын мүдафиә сијасәтини ишләниб һазырланмасына, истигамәтләндирмәсинә вә мүдафиә ишинин вәзијјәтини тәһлил едән мәшвәрәтчи орган олмасына мән мүсбәт бахмышам вә бахырам.

Суал: Хочалы һадисәләри әрәфәсиндә Агдамда МШ-нын нүмајәндәләри вар идими?

Чаваб: Хочалы һадисәләри әрәфәсиндә Агдамда Мүдафиә Шурасынын үзвләриндән һеч кими көрмәмишәм. О вахт артыг Мүдафиә Шурасы рәсми ләғв едилмишди. Анчаг Хочалы һадисәләри әрәфәсиндә Е"тибар бәј зәнк едиб билдирди ки, о, 3 град көндәрир, онун I-ни Шушаја көндәрмәк лазымдыр. Мән дә онунла сағоллашдым ки, буну Фәһминә дејим вә она да һәмин сөзләри дедим. Ејни мәзмунлу сөһбәти Тәһин Мусајев телефонла Фәһминә деди вә онун сәрәнчамына грады ишләдәнләри көндәрдијини билдирди.

Суал: И.Пашајев вә С.Вердијевин вәзифәләриндән азад едилмәләринин сәбәби барәдә сизә нә мә"лумдур? Ордакы вәзијјәтә нә тә"сири олубму?

Чаваб: Пашајев Ислаһын вәзифәдән азад олунмасыны февралда Кәримов Гасымын митинг кечириб орада тәләб етдији илә әлагәләндирирдиләр. Вердијев Сәјјафын исә вәзифәдән кетмәсини рајон ағсаггалларынын тәләби илә бағлајырдылар, анчаг рајондан буну кимләрин тәләб етдији мә"лум дејилди. Чүнки ағсаггаллар, рајондан республика халг депутатлары беләә мүрачиәт олмадығыны билдирирдиләр. Мән онларын һәр икисини өз вәзифәсини јахшы ичра едән шәхс кими тәгдим етмәк истәмирәм, анчаг һәр һалда һәмин вахт белә дәјишиклијә кетмәк нәтиҹәсиз олмазды, өзү дә тамамилә нашы адамы вәзифәјә гојмагла вә јени рәисин исә иш јеринә дәрһал көндәрилмәмәси илә мүшајиәт олундугда. Анчаг гүввәләр арасында елә сых бирлик олмамышды ки, бу бирлик позулајды, анчаг кадр

Имза

дәјишикликләри бирмә"налы баша дүшүлмүрдү вә мүәммалы көрүнүрдү.

Суал: Р.Агајевин, С.Вердијевин чыхарылмасында нә ролу олуб?

Чаваб: С.Вердијевин чыхарылмасыны тәләб едәнләрин ады мәнә дејилмәјиб, анчаг мән баша дүшмүшәм ки, бу мәсәлә кәнар гүввәләрин тә"сири илә һәлл олунуб. Агајев Рүф"әтин бу мәсәләдә һәр һансы ролундан, нә ролу олдуғундан мә"луматым јохдур.

Суал: истинтаг материалларындан көрүнүр ки, I2.02.92-чи илдә Ағдамда ағыр һәрби техника көндәрилән вахт Р.Агајевин көстәриши илә онларын бир һиссәси Шушаја көндәрилиб,бу барәдә нә билирсиниз?

Чаваб: I2 феврал I992-чи илдә Ағдама көндәрилән ағыр техниканын Шушаја көндәрилдијини мән дә ешитмишдим, анчаг кимин көстәриши илә вә һансы мәгсәдлә бу чүр һәрәкәт едилдији мәнә мә"лум олмајыб, анчаг Т,Әлијев дә мәнә өзү вә башгалары дедијинә көрә, Ағдама һәрби васитә кәтирмәли иди.

Суал: Кәнчәдән кәтирилән танкларын Г.Кәримов тәрәфиндән зәбт едилмәси барәдә нә билирдиниз?

Чаваб: Кәнчәдән кәтирилән танкларын Кәримов Гасым тәрәфиндән һансы шәраитдә зәбт едилдијини билмирәм вә мәнә һәмин танклары кери гајтармаг үчүн сә"ј көстәрмәк хаһиш едилмәјиб вә мән бу барәдә она мүрачиәт етмәмишәм. Анчаг топлантылар заманы Јагубун дәстәсиндә танк олдуғу вә бу танклардан биринин тә"мир тәләб етдији сөјләнилирди вә әкәр һәр һансы әмәлијјат оларса, онлардан истифадә едиләчәји билдирилди вә Хочалы гырғыны күнү Јагубун оғлу да танкда вурулмушду. Анчаг истеһкамчы баталјонундан апарылмыш мина тралы гошула билән зиреһли техниканы кери гајтарыб тә"јинатына ујғун истисмара һазырламаға сә"ј көстәрмишәм, лакин ону кери гајтармајыблар. Мәнә верилән мә"лумата көрә һәмин техниканы Јагубун адамлары гачырмышды.

Имза

Суал: И.Абдуллајев вә Ф.hачыјев сизә дејибләрми ки, онлара мане олурсунуз?

Чаваб: Интигам Абдуллајев вә Фәhмән hачыјев мәним тәрәфимдә онлара мане олдуғуну билдирмәјибләр вә тез-тез бу вә ја дикәр мәсәләдә онлара көмәк етмәји хаhиш едибләр вә мән онларын бүтүн хаhишләрини јеринә јетирмишәм. hәм дә, мән онларын hәр hансы ишинә мүдахилә етмәмишәм ки, онлар бу сөзү десинләр.

Суал: Ишин материалларындан көрүнүр ки, Хочалы hадисәләриндән бир нечә күн габаг ики сакини орадан 8 инәк вә 2 ат чыхара билибләр. О адамларын Ф.hачыјевә тәгдим едилмәси барәдә нә мә"луматыныз вар?

Чаваб: Хочалы hадисәләриндән бир нечә күн габаг Хочалы сакинләринин Хочалыдан hејван чыхардығыны вә адамларын Фәhминә тәгдим олундуғуну мән дә ешитмишәм вә хаhиш етмишәм ки, hәмин адамлары кәтирсинләр, онлардан истифадә едәк. Анчаг мәнә чаваб верибләр ки, о адамлар Ағчабәдидәдирләр вә дәгиг јерини билән јохдур. Бир күндән сонра исә, Фәhмин мәнә деди ки, мән јол билиди дим, кетдик Хочалыја кечмәјә, анчаг Хочалылар кәлмәди вә кери гајытдым, hәмин вахт имкан олмадығы үчүн бу ишин тәфсилаты илә марагланмадым, анчаг Фәhмин бир сијаhы да көстәрди ки, кетмәли оланларын сијаhысы тутулубмуш.

Суал: Ф.hачыјев көстәрир ки, 24.02.92-чи илдә Ш.Мусајевла телефонла данышыб она билдирдиләр ки, сиз Президентә зәнк едиб онун сәлаhијјәтини алдырмысыз?

Чаваб: Мәним Ф.hачыјевин сәлаhијјәтләрини дајандырмаг барәдә hеч кимә мүрачиәтим олмајыб.

Ф.hачыјев мән Ағдамда олдуғум бүтүн мүддәт әрзиндә өзүнү Мүдафиә Назирлијинин сәлаhијјәтли нүмајәндәси кими тәгдим етмиш вә апармышдыр.

Имза

Ш.Мусаjев ола билсин ки, мәнимлә Ф.Һачыjев арасында зиддиjjәт jаратмаг үчүн истифадә етсин, анчаг Ф.Һачыjевин сәлаһиjjәтинин дајандырылмасыны тәләб етмәк һеч дә сәлаһиjjәтин дајандырылдығыны демәк деjил. Әкәр сәлаһиjjәти дајандырылмышдыса, онда 25 февралда башчылығы илә әмәлиjjат кечирәчәjи вә әмәлиjjат иштиракчыларынын онун көстәриши илә бә"зиләринин галмаси вә әмәлиjjатдан имтина едилдиjи барәдә гәрар гәбул етмәси, град гурғуларынын кизләдилмәсинә көстәриш верилмәси, 26-27 февралда онлардан истифадә нә демәк иди! Вә әкәр Ф.Һачыjев сәлаһиjjәтдән мәһрум едилмишдисә, ону ким әвәз етмишди вә jа әвәз етмәли иди?

Суал: Ағдамда оларкән Сизә гаршы суи-гәсд чәһди олубму?

Чаваб? Ағдамда оларкән мәнә гаршы суи-гәсд чәһди едилиб-едилмәдиjини дәгиг деjә билмәрәм. Анчаг һамы мәнә мәсләһәт билирди ки, еһтиjатлы олум, һәмчинин чамааты мәним әлеjһимә jөнәлтмәк, хүсусән гачгынлары чәһдләри вар иди. 28 февралда ахшам саат 20 радәләриндә милис рәиси Рәшид Мәммәдовун отағында оларкән ораjа ше"бәнин jахынлығындан фишәнк атылдыгдан сонра үч мәрми дүшдү вә бу мәрмиләр ше"бәнин бинасыны зәдәләди вә биз тәләм-тәләсик күчәjә чыхараг бир мәрми бизим лап jахынлығымыза дүшдү. Те-тез мүхтәлиф адамлар мән олан отаға кириб, һәмчинин Хочалылардан әкәр Хочалы азад олунмаса өзүнү вә отагдакылары партладачаглары илә һәдәләjирдиләр.

Суал: 24-25.02,92-чи илдә Сиз президент Мүтәллибова вәзиjjәт барәсиндә мә"лумат вермисинизми?

Чаваб: Мән нәинки 24-25 феврал 1992-чи ил күнләриндә, һәмчинин орада олдуғум дикәр күнләрдә Агдамдакы вәзиjjәт барәдә әлагәдар органлара, о чүмләдән Шаһин Мусаjевә, Тофиг Кәримова, Аjаз Мүтәллибова мә"лумат вермишәм.

Имза

<u>Суал:</u> Сизә таныш олмаг үчүн Мүтәллибова 25.02.92-чи илдә вурдуғунуз телеграм тәгдим едилир?

<u>Чаваб:</u> Мәнә тәгдим олунан телеграмы А.Мүтәллибовун адына мән көндәрмишәм, һәмин телеграм 24 февралда ахшам һазырланыб, анчаг мүвафиг ишчи тапылмадығындан сәһәриси тездән көндәрилиб. 25 февралда әмәлиjjатын кечирилмә вахты мәнә мә"лум олмаjыб вә һәмин күн һансыса әмәлиjjатын позулдуғуну исә ахшамүстү сәһмин мәнә деjиб. Телеграмы она көрә вурмушам ки, шифаһи мүрачиәтләримин чавабсыз галмасындан безмишдим. вә һәмчинин белә аддым һесаб еләдим ки, мәс"улиjjәт һиссини күчләндирмәjә көмәк едәр.

Ағдамда вә Гарабағ раjонларында вәзиjjәтин бөһранлы олдуғу көз габағында иди. Хочалы вә Умудлу илә әлагә, кәлән мә"луматлар көстәрирди ки, орада әрзаг, силаһ, сурсат түкәнир вә мүгавимәт имканы минимум сәвиjjәдәдир, тә"чили онлара көмәк едилмәлидир. Хочалы вә Умудлунун блокадасыны jармаг үчүн мәс"ул вә сәриштәли шәхсләр лазым иди ки, бир күн әрзиндә иш көрүлсүн, чүнки артыг белә бир мә"лумат вар иди ки, ермәниләр Сумгаjыт һадисәләринин илдөнүмү күнү Хочалыда гырғын төрәтмәк истәjирләр. Еjни заманда Шушадан, Фүзулидән, Губадлыдан, Сырхавәнддән вә башга jерләрдән дә һәjәчанлы хәбәрләр кәлирди. Ағдам хүсуси раjонун коменданты Т.Әлиjев ораjа кәлиб чыхмамышдыр, jухарыда геjд етдиjим кими февгәл"адә вәзиjjәт тәтбиг едилмирди. Вәзиjjәт идарә олуна билмирди. Аjры-аjры тәшкилатлар арасында әлагә jох дәрәчәсиндә иди. Милис, прокурорлуг ачиз вәзиjjәтдә, милис исә башсыз галмышды. Силаһлы гүввәләр вә васитәләрин идарә едилмәси мөвчуд деjилдир, һеч бир рабитә, кордлашдырма системи тәтбиг олунуб, шәхси hej"әт

Имза

ејредилмәмишдир. Бу барәдә исә шифаһи аидијјәти органлара вә шәхсләрә билдирмишди ки, буну да гејд етмәји лазым билдим.

Бундан башга, һәмин вахт истеһкамчы баталјонуна вә һабелә әмәлијјат кечириләчәји һалда истифадә үчүн сапјор лазым олдуғуну ајрыча телеграмла республика һәрби комиссарындан тәләб етмишдим.

Суал: Хочалыја һүҹум әмәлијјаты габағы Р.Чавадовун дөјүшчүләринин Әскәран истигамәтиндә кедәркән партламасы барәдә нә билирсиниз?

Чаваб: 24 февралда ахшамүстү ХТМД-нин дөјүшчүләри јерли дәстәләрин үзвләри илә Әскәран истигамәтиндә машында кәшфијјата кедәркән минаја дүшүб партламышдылар вә 12 нәфәр хәсарәт алмышды. Буну тәхрибат һесаб едирдиләр, бу даһа чох дөјүшчүләрә горхудуб, фәал һәрәкәт етмәләринин гаршысыны алмаг үчүн төрәдилмиш тәхрибата охшајырды. Һәмин дөјүшчүләр һамысы хәстәханаја дүшмүшдү, бир нечәси исә чох ағыр зәдә алмышды. Бу һадисә ХТМД тәрәфиндән һазырланан әмәлијјатын позулмасында һәлледичи олмушдур.

Суал: А.Әлизадә көстәрир ки, Сизә Ағдама кетмәк барәдә көстәриши Мүтәллибов өз отағында Р.Ағајев, И.Һүсејнов вә башгаларынын јанында вериб. һәтта һамы чыханда Мүтәллибов Сизә галмағы тәклиф етмишдир. Әкәр белә һал олубса, аранызда нә сөһбәт олмушдур?

Чаваб: Ағдама кетмәјимин сәбәбләрини јухарыда көстәрмишәм вә гејд етмишәм ки, мәнә Ағдама кетмәк көстәришини һеч ким вермәјиб. Али Советин сәдр муавини кими мәнә президент белә көстәриш верә билмәзди дә. Һамы чыханда мәнә Мүтәллибовун галмағы тәклиф етмәси јадымда дејил, анчаг дәгиг дејә биләрәм ки, Ағдама кетмәјимлә әлагәдар арамызда һеч бир гапалы, кизли

Имза

сөһбәт олмаjыб. А.Әлизадә көрүнүр, өз шәхси мүлаһизәләрини әсас тутур.

Суал: А.Әлизадә көстәрир ки, Мүтәллибов Сизи Ағдамда рәһбәрлиjин мөһкәмләндирилмәси үчүн тәклиф һазырламаг үчүн көндәрирди. Бу барәдә нә көстәрә биләрсиниз?

Чаваб: Мүтәллибовун мәни Ағдамда рәһбәрлиjин мөһкәмләндирилмәси үчүн тәклиф һазырламаг үчүн көндәрмәси А.Әлизадәнин уjдурмасыдыр вә фактики әсаса малик деjил. Беләки, Ағдамда рәһбәрлиjин мөһкәмләндирилмәси үчүн ниjә мән тәклиф һазырламалы идим, онун өз апараты, табелиjиндә олан структурлар jох. Икинчиси, әрази һакимиjjәт вә идарәетмә органлары илә иш үзрә дөвләт мүшавири А.Һачыjев jеничә Ағдамдан гаjытмышды вә өз тәклифләрини дә о, верә биләрди. Үчүнчүсү, мән Ағдама кетмә әрәфәсиндә рәһбәрлик там дәjишдирилмишди. Гарабағ үзрә Дахили Ишләр Идарәсинин рәиси, һәрби гүввәләрә командан, фөвгәл"адә вәзиjjәт раjонунун һәрби коменданты Т.Әлиjев тә"jин олунмушду, Гарабағ үзрә прокурорлуг вә тәһлүкәсизлик органлары jарадылмышды, Дахили Ишләр шө"бәсинин рәиси И.Пашаjев ишдән азад едилиб Р.Мәммәдов jени рәис тә"jин олунмушду, мән Ағдама jола дүшдүjүм күн раjон Ичра һакимиjjәтинин башчысы дәjишдирилиб К.Ахундов башчы тә"jин едилмишди.

Суал: Мәммәдов Садир көстәрир ки, о, ики күн сизин тапшырығынызла баталjону мүһафизә едиб вә һәмин вахт баталjондан сурсат вә техника чыхарылмаjыб. Бу барәдә нә көстәрә биләрсини

Чаваб: Мәммәдов Садир мәним тапшырығымла jох, коменданты әвәз едән шәхс кими Ш.Чаһанкировун әмри илә баталjона саһә коменданты тә"jин олунуб вә баталjонун мүһафизәсинә чавабдеһ олуб, үмумиjjәтлә баталjон әрази е"тибары илә бөjүк, мүһафизә гүввәләри аз олдуғундан баталjон сәмәрәли горуна билинмәjиб вә орадан оғурлуглар едилиб.

Имза

Суал: Ајры-ајры гүввәләр, мүәјјән рәhбәр даирәләр дејәндә конкрет кимләри нәзәрдә тутурдунуз? (Силаhлы гүввәләр јарадылмасы суалы үзрә).

Чаваб: Ајры-ајры гүввәләр дедикдә, сијаси мүбаризә апаран гүввәләри, мүәјјән рәhбәр даирәләр дедикдә, исә силаhлы гүввәләр јарадылмасына чавабдеhлик дашыјан дөвләт структурларыны, Али Совети, Президенти, Назирләр Кабинетини, мүвафиг назирликләри нәзәрдә тутурам.

Суал: Ким Пашајевин ишдән чыхарылмасыны Г.Кәримовун митинги илә әлагәләндирирди, Вердијев вәзифәдән чыхарылмасыны ким агсаггалларын тәләби илә баглајырды.

Чаваб: Пашајевин ишдән чыхарылмасынын Г.Кәримовун митинги илә әлагәләндирилмәсини мәнә Агдамда милис ишчиләри, јерли чамаат дејирди. Вердијев Сәјјафын вәзифәдән чыхарылмасынын агсаггалларын тәләби илә едилдијини исә телефонла данышаркән мәнә Адил hачыјев демишди, hәм дә бу барәдә Муса Мәммәдовла арамызда сәhбәт заманы о, билдирмишди ки, она да белә дејибләр.

Суал: Мусајев Шаhинин хәјанәт етмәси барәдә Сиздә факт јахуд мә"лумат вармы?

Чаваб: Мусајев Шаhин hаггында көрдүкләрими, билдикләрими, мүшаhидәләрими суаллар әснасында көстәрмишәм, онун хәјанәти барәдә мән нәтичә чыхара билмәрәм, буну hадисәләрин там тәфсилатыны өјрәниб гијмәтләндирдикдән сонра етмәк мүмкүндүр. Бу иши исә истинтаг көрә биләр.

Әлавә олараг билдирирәм ки, Хочалы гырғынындан сонра јолда галанлары, јаралананлары, киров көтүрүләнләри азад етмәк үчүн бир реал имкандан истифадә едилмәди, даhа доғрусу мән баша дүшдүјүмә көрә гаршысы алынды. 27 февралда Иранын Харичи Ишләр назири Вилајәти Бакыдан Кәнчәјә кәләрәк, орадан Агдама, сонра

Имза

[Х]анкендинə вə Шушаја кетмəли иди вə бу иш разылашдырылмышды.
[А]тəшин 3 күн дајандырылмасы барəдə разылыг əлдə едилмишди. Сон
[р]ада Кəнчəдə һəрбчилəр вертолјот вермəкдəн имтина етмиш вə Вила-
[ј]əти машынла кəлмəјə дə разылыг вермишди ки, бир нечə саатдан
сонра Агдамда олачаг. Бу вахтдан истифадə едиб Хочалылары хилас
едəркəн һəлак олмуш гоһумларымын дəфн мərасиминдə иштирак етмəк
үчүн Шелли кəндинə кəлдим. Кəндин гəбиристанлыгынын јанында көр-
дүм ки, Град машыны илə Нахичиваник истигамəтиндə атəш ачылыр.
[О]раја јахынлашыб "Град"ы атанын чагырылмасыны хаһиш етдим. Под-
полковник Нечуперенко кəлди вə ондан сорушдум ки, мə"насыз јерə
градлары нијə һара кəлди атырсыныз, ахы разылыг əлдə олунуб ки,
атəш дајандырылсын, чөлдə галанлара көмəк едиб, онлары хилас
етмəк лазымдыр. Нечуперенко граддан атəш ачмага кимин көстəриш
вердијини демəјəрəк, белə бир чаваб верди ки, "если ест оружие
можно стрелјат". Бу атəш һарадаса, I,5-2 саат чəкмишди. Мəн
Агдама гајыдыб кəлдим вə мəнə мə"лумат вердилəр ки, Вилајəт кəл-
мəјəчəк. Кəнчəјə зəнк едиб сəбəбини өјрəнмəк истəдим. Вилајəтинин
[н]ұмајəндəси билдирди ки, бизə бурада дејирлəр ки, Гарајев атəшин
дајандырылмасы разылыгыны позараг грады апарыб өз кəндинин јанына
гојдуруб ермəнилəрə атəш ачдырыр вə бизим кетмəјимизи позурлар.

Ифадəми охудум, дүз јазылыб.

Имза [signature]

Мүстəнтиг: [signature] Рəчəбов Ə.

Тофике КЕРИМОВЕ, назначенным Муталибовым бывшем министре МВД Азербайджана в такое сложное время, наверное, можно говорить или очень много, или очень жестко. Однако с учетом, что о покойных плохо не говорят, пусть он скажет сам за себя:

64524 1992 ил/г. Форма № 8

ШАҺИДИ ДИНДИРМӘ ПРОТОКОЛУ
ПРОТОКОЛ ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ

мај 1992 ил Бакы шәһәри

...агасынын Прокурорлуғунун мүһүм ишләрин истинтаги

...ушаниги 1-чи дәрәчә һүгугшүнас Рзаулов А.А., мүшаһидов Е.И. ишинкардан ...

(рүтбә, дәрәҹәси, фамилијасы)

...ласы ЧПМ-нин 173, 174-чү маддәләринә риајәт етмәклә прокурорлу-

ғунун отағында шаһид сифәтиндә диндирдим

(һарада)

19 г. следователь диндирмә башланды: с. 11.00 дәг.

района гуртарды: с. 14.30 дәг.

Республики

(классный чин, фамилия)

в качестве свидетеля с соблюдением

УПК Азербайджанской Республики

...атасынын ады

...отчество Кәримов Тофик Мирзә оғлу

Доғулдуғу јер

1937 ил 3. Место рождения Бакы шәһәри

...ование али

...сть азәрбајҹанлы

...(әкәр Сов.ИКП үзвүдүрсә о заман партија билетинин №-си вә стажы көстә-

...есть член КПСС то указать № п/б и стаж)

...мәктәби вә нә вахт гуртармыш дыр)

...какое учебное заведение окончил и когда) Али, 1965-чи илдә

...нин Али мәктәбини

...иш јери вә дашыдығы вәзифә

...настоящее время — место работы и занимаемая должность Азәрбајҹан

...вахтда

..., к которому относится показание Республикасы ДИН-и,

...ында штатдан кәнар

сөзләриндән мәһкум олунмајыб.

(нә вахт, һансы мәһкәмә тәрәфиндән, ЧМ-нин һансы маддәләринә вә чаза тәдбири)

(когда, каким судом, по какой ст. УК и меры наказания)

...јер (дүзкүн үнваны вә телефон №-си)

...жительство (точный адрес и № телефона) Бакы шәһәри, Топчу-

...күчәси ев. , мәнзил , тел. -

...вахт вә ким вермишдир)

...когда и кем выдан) шәхсијјәти мә'лум олунуб.

...мүнасибәти

...состоит с обвиняемым —

...бојун гачырмаға көрә Азәрбајҹан Республикасы ЧМ-нин 181-чи маддәсилә вә ...мәрмәјә көрә Азәрбајҹан Республикасы ЧМ-нин 179-чу маддәсилә мәс'улијјәт ...хәбәрдар едилмишдир.

...ность за отказ от дачи показаний по ст. 181 УК Азербайджанской Республики и за ...ных показаний по ст. 179 УК Азербайджанской Республики предупрежден.

Имза — Подпись [signature]

Мәнә верилән суаллара ҹаваб оларағ
көстәрирәм ки, мән 19 нојабр 1991-ҹи и
тарихдә Азәрбајҹан Республикасынын
Президентинин фәрманы илә Дахили
ишләр назири тә'јин олунмушам. 1992-ҹ
илин март ајынын орталарында Президе
нтин сәлаһијјәтини һәјата кечирән Ј. Мә
мәдовун фәрманы илә башга ишә кечмәји
илә әлагәдар Дахили ишләр назири вәзифәс
дән азад олунмушам. Бу назир тә'јин
едиләнә ғәдәр, назирин муавини вәзифәсиндә
ишләмишәм, Гарабағ мәсәләләри илә мәшғул
олмамышам, назир вәзифәсиндә ишләдијим
вахтдан Гарабағ мәсәләләри илә мәшғул олму
ДИН-дә олан вә дикәр назирлик, тәшкилат
ларлардан, јени јаранмыш Милли мүдафи
назирлијинин тәчһизаты үчүн, әлдә едилми
патрон, сурсат вә дикәр шејләр верилиб. Б
һагда ДИН-дә рәсми сәнәдләр вардыр.
Суал: Билдијиниз кими, 1991-ҹи илин нојаб
ајындан Хоҹалы шәһәри блокада вәзијјәти
дә олуб, әввәлҹәдән нәглијјат јолу кәсилмиш
вә феврал ајынын орталарында мүлки вер
учушларын әлагәси кәсилиб Хоҹалы шәһәрин
Бунунла әлагәдар ДИН-и тәрәфиндән һа
тәдбирләр көрүлмүшдүр?
Ҹаваб: Нојабр ајында Хоҹалы шәһәринә
нәглијјат јолу кәсилдикдән сонра бу шәһә
рә вертолјотлар илә лазыми ләвазим
лар көндәрилирди, әһалинин вә ДИШ-
тә'минаты үчүн. 28 јанвар 1992-ҹи илд

(Шаһид Т. Кәримовун диндирмә протоколунун
давамы 20.05.92-ҹи ил)

...а шәһәринин үзәриндә мүлки вертолјот
...дугдан сонра, шәһәрин тә'минатыны
... вертолјотлар илә тәшкил олундуғунду
...чүн, һәрби вертолјотларын Кәнҹә шәһә-
...ндән Хоҹалы шәһәринә учушлары нә вахт
...силмишдир вә ахырынҹы вертолјот Хоҹа-
...ја нә вахт учмушдур, дәгиг тарихини
... билмирәм.
Бунлардан башга вәзијјәти белә көрдүкдә,
[illegible] јахында кечирилән јығынҹаглардан
бириндә, Хоҹалы һадисәләринә 7-10 күн галмыш,
... өз фикрими билдирәрәк, көстәрдим ки,
...ни силаһлы дәстәләринин Хоҹалы шәһәрини
...сында әсас мәгсәдләри шәһәрин аеродро-
...ну әлә кечирмәкдир вә бунунла әлагәдар
...родромун 1500 метрлик полосасыны партладыб,
...ан чыхармаг лазымдыр. Мәним јығынҹағын
...тиракчылары, јәни Тәһлүкәсизлик Шурасы-
... үзвләри, разылашдылар. Президент А.Му-
...бов мәнә вә милли мүдафиә назиринин
...вини Ш. Мусајевә тапшырды ки, бунунла
...ғул олаг. Мән дәрһал Ш. Мусајевә
... ки, бу иши көрмәк үчүн мүтәхәссис
вертолјотчун тә'мининдә ДИН-ә көмәклик
...син, чүнки башга лазыми ләвазиматлар биздә
...ды. Сонра көрдүм ки, Ш. Мусајев иши
...ки ләнкидир вә бу ишин тәшкили илә
...мәшғул олду. Бунунла әлагәдар мәним
...нин муавининә Р.Х. Мәммәдов јенидән иши
...ны тапшырдым, шәхсән өзү ОМОН-дан
... капитаны (мүтәхәссис) Рустәмову

һиддәтинә, Али Советин сәдринә, Респуб-
ликин баш назиринә вә диҝәр мүвафи-
г тәшкилатлара ҝөндәрирдир. Республиканын
бунун мәтбуат органларына ДИН-и
мә'лумат-нәшријјат мәркәзи јајырды, чы-
рырды.
Суал: 26 феврал 1992-ҹи илдә Республика
телевизијасы илә верилән мә'лумата ҝөрә
Хоҹалы шәһәринә ермәни јараглыларынын
һүҹуму нәтиҹәсиндә ики нәфәр һәлак
олмушдур вә бу һагда Сиз нә дејә биләрси-
низ?
Ҹаваб: 26 феврал 1992-ҹи ил тарихдә
саат 18-дә Президентин јанында, Милли
Тәһлүкәсизлик Шурасынын нөвбәти иҹла-
сы олду вә бу иҹласда Хоҹалы мәсәләсидә мү-
кирә олунду. Тәхминән саат 19-15-дә
Президентин көмәкчиси Зәрбәлијев Күлүш
дахил олду иҹласа вә деди ки, Шушадан
в/ч илә Рәһим Газыјев зәнг вуруб билдир-
ди ки, Хоҹалы шәһәри бизимкиләрдәдир, ермә-
ни јараглылары Хоҹалы шәһәриндән кери чә-
килибләр, ДИН-и Кәримов јолдашы Газыјеви
фона чағырыр. Мән кечдим вә в/ч те-
лефону илә Р. Газыјев илә данышдым, о мәнә
һәрби сурсат гуртарды Шуша шәһәри үчүн
мәнә деди ки, билдиниз дә ермәни јараглылары
Хоҹалы шәһәрини тәрк едибләр, мән өз разы-
лығымы билдирдим вә гәһәр ермәни јараглылары
нечә тәмизләндирилмишдир мән дәгигләшдирдим.
Бу сөһбәтдән сонра Президентин јанында

(…аһид Т. Кәримовун динтирмә протоколунун давамы 20.05.92-ҹи ил).

…ик мәтбуат хидмәтинин рәһбәри Расим
…јевә тәкиди илә Рәһим Газыјевин Хоҹалы
…әринә аид мә'луматыны мәтбуат хидмәтә-
…ни верәк. Бундан әлавә мән деди ки, бизә
…мә'лумата көрә 2-3 нәфәр һәлак олуб.
…са тә'чили сурәтдә мәтбуат хидмәтинин
…тәрәфиндән мә'лумат һазырланды.
Бу мә'луматда ахырынҹы абзацда гој рәнкли
…ла илә мән дүзәлишләр вердим вә бу
…луматын ахырында өз имзамы гојдум, һансы-
…ны, динтирмә заманы мәнә тәгдим етдиниз.
…уал: Сиз көстәрдиниз ки, 26 феврал 1992-
…ҹи тарихдә ДИН-н сводкасына әсасән
…нәфәрин өлүмү һаггында мә'лумат вар
… вә бәс нә үчүн Президентин апара-
…тында 2-3 нәфәрин һәлак олмасы барәдә
…мә'лумат вердиниз?
Ҹаваб: Бир сутка әрзиндә јухусуз олдуғума
…мә'лумат һазырладығым заман јорғунлуғум
…нәтиҹәсиндә сәһәрки мә'лумат дәгиг јадымда
…галмады вә бу мә'луматы гаршылашдырмагда вахт
…иди. Она көрә дә өләнләрин сајыны ики
…нәфәр көстәрмишәм. Ахырынҹы абзац Рәһим
…Гајевлә телефон илә әлагә сахладыгдан
…сонра јарадылды вә дүзәлишләр верилди.
…уал: Шаһид гисминдә динтирилмиш
…Азајев көстәрмишдир ки, Президен-
…тин јанында кечирилән мүшавирә ичласында
… онда мә'лумат вар иди ки, Хоҹалы шәһәри
…тәрәфиндән алынмышдыр. Дикәр тәрәф-
…мәтбуат нөвбәти шөбәсинин дәфтәриндән,

арадакы гејдләрдән көрүнүр ки, 25-дән 26-на
кечән ҝечә ДИН-ә вә Сизә мә'лумат дахил
олмушдур ки, Хочалы шәһәринә танклар дахил
олуб, евләр јаныр. Бу мә'луматлардан белә
нәтиҹәјә ҝәлмәк олар ки, Сиз Президентин
јанына 18-дә ҝедәркән Хочалынын вәзијјә-
һаггында там мә'луматыныз олуб. Нијә бу
вәзијјәтдә Сиз телефонла Р. Газыјевдән алды-
ғыныз мә'лумата әсасландыныз?
Ҹаваб: Расим Ағајевин Хочалынын
алынмасы барәдә мә'луматыны мәнә һеч
ким чатдырмајыб вә бу мә'луматын һарадан
вә кимдән Р. Ағајев тәрәфиндән алынмыш-
дыр мәнә мә'лум дејил. Дәфтәрдә гејдолун-
муш мә'луматлардан көрүнүр ки, Хочалы
шәһәринин вәзијјәти ағырдыр. Ахырынҹы
мә'лумат саат 7^45-дә алынмыш вә Р. Газы-
јев илә телефон әлагәсинә гәдәр биз Ағдам,
Шуша шәһәрләри илә әлагә јарада билирдик,
анҹаг Хоҹалы шәһәри һаггында һеч бир
мә'лумат јох иди. Она ҝөрә Р. Газыјевин
мә'луматы Хочалы шәһәринә аид ахырынҹы
олдуғундан вә бу сәбәбдән мә'лумата
дүзҝүн әмин идим ки, Хочалы һаггында јајыл-
мыш шајиәләр әсассыздыр.
Суал: Күн әрзиндә Хочалы шәһәринә көмәк
етмәк үчүн Сиз нә тәдбирләр ҝөрдү-
нүз вә Президентә һазырында олан мә'лу-
һаггында нә мә'рузә етмисиниз?
Ҹаваб: Мән сәһәрә јахын кими алдығым
һәјәҹанлы мә'луматлары әсасән Президент-

(Шаһид Т. Кәримовун диндирмә протоколунун
давамы 20.05.92-ци ил)

…әзә сахламышлар, Дөвләт катиби М. Аббасов
…әрә, Мүдафиә назири Т. Әлијев вә онун
…өвкү Ч. Муседајев илә әлагә сахлајыб,
…ләри истәмишәм ки, өз гүввәләриндән
…истифадә едәрәк Хоҹалы шәһәринин
…мүдафиәсини тә'мин етсинләр. Һәтта [illegible]
…ын 8 радәләриндә мүдафиә назири
Т. Әлијевә Сугојуш шәһәриндәки өзүнүлүкдә
…ыб, Хоҹалы шәһәринин вәзијјәти барәдә
…мат вермишәм вә хаһиш етмишәм ки,
…бир көрсүн. Мәним сәрәнҹамымда чанлы
…ә вә техника олмадығындан, кифајәт
…гәдәр силаһда олмадығындан, јалныз мә'лумат
…мишәм һәмчинин вә хаһиш етмишәм ки
…ләр көрсүнләр.

Суал: Хоҹалы барәсиндә верилән мә'луматда
…нәфәр һаггында) бир ҹүмлә вар, һансында
…јазылыб ки, „защитникам города, подразделе-
…ний национальной армии удается удерживать
…натиск противника…“. Һансы мә'лумата әсасән
…јазылыб ки, Хоҹалыда милли ордунун бөлмә-
…си вардыр?

Ҹаваб: Бу ҹүмлә Расим Агајев тәрәфиндән
…ыб едилиб, лакин ону дејә биләрәм ки,
…ында милли ордунун дәстәләри олуб, јал-
…бөјүк гүввәләрин олуб олмамасыны дејә
…рәм.

Суал: Һал һазырда мүәјјән едилмишдир ки,
…васитәси илә 26 феврал 1992-ци
вә 27 феврал [illegible] верилән Хоҹалы
…дә мә'лумат јалан мә'лумат иди вә

ДГИН-ә гүн әрзиндә верилән мә'луматлара зидд иди. Һансы сәбәбләрә көрә зидд вә јанлыш мә'лумат халга чатдырылмышдыр?

Ҹаваб: О заман, Милли Тәһлүкәсизлик Назирлијинин ичласында мә'лумат тәртиб олунуб, бу мә'луматын јалан вә ја дүзкүн олмамасыны билмирдим. Буна көрә дә, халга зиддијјәтли, јанлыш мә'лумат чатдырмагда һеч бир мәгсәд ола билмәз.

Суал: ДГИН-н мә'лумат-нәшријјат мәркәзи вар, рәиси Һүсејнов Елдар, нијә Хоҹалы һаггында мә'лумат бу мәркә васитәси илә верилмәјиб?

Ҹаваб. Мә'лумат Милли Тәһлүкәсизлик Назирлијиндә мүзакирә олунуб, тәртиб едилдијинә көрә, ~~вахтын~~ һесаб етдим ки, мә'лумат-нәшријјат мәркәзинин Президентин мәтбуат хидмәтиндән ашағы сәвијјәдә олдуғундан бу мәркәз васитәси илә верилмәјә еһтијаҹ јохдур.

Суал: Шаһид гисминдә диндирилмиш Һүсејнов Елдар көстәрмишдир ки, о сонрадан һәмин мә'луматын она дејилән мәтбуата верилдијинә көрә, наразылығыны билдириб вә Сизин илә сөһбәтдә она билдирмисиниз ки, Хоҹалы шәһәриндән онун һаггында дахил олан мә'луматлара көрә Президент А. Муталибовун һалы пис олдуғуна көрә, ону сакитләшдирәрәк мәгсәди илә демисиниз ки, куја Хоҹалы шәһәринә ермениләрин һүҹуму дәф олунуб. Буна әсасән

167

(Шаһид Т. Кәримовун диндирмә протоколунун давамы 20.05.92-ҹи ил).

Р. Агајев тәрәфиндән мә'лумат тәртиб олунуб. Бу сөһбәт, онун дедијинә ҝөрә 27 февралда телефон васитәси илә олубдур. Бу сөһбәт барәсиндә нә дејә биләрсиниз?

Ҹаваб. Әсилдар Һүсејнов 27 феврал 1992-ҹи илдә саатын јадымда дејил, мәним кабинетимә зәнг едиб билдирди ки, она гоју суал верирләр ки, бу мә'луматы (ики тәрәфин һәлак олмасы) ким вериб, чүнки онун хәбәри јохдур, ҹавабда верә билмир. Мән она билдирдим ки, бу мә'луматы Милли Тәһлүкәсизлик Идарәсинин нүмајәндәсиндә мән вермишәм вә бу мә'луматы Р. Агајев тәртиб едиб мәтбуата вермишдир. Ҝалды ки, мән һәмин мә'луматы А. Муталибовун һалы пис олуб, әсәбиләшдирмәк мәгсәди илә вермишәм, бу јаландыр вә бу јаланы дедикдә Һүсејнов нә мәгсәд ҝүдүрдү билмирәм. Бундан әлавә Ә. Һүсејнов наразылығыны билдирмәјиб вә һеч бир һәрәкәт етмәмишдир.

Суал: Ә. Һүсејнов илә сизин мүнасибәтиниз неҹә олуб?

Ҹаваб. Онунла мәним мүнасибәтим јалныз хидмәти мүстәвидә олубдур. Мәндән инҹикли олмајыб, нә достлуг етмишик, нә дә ки дүшмәнчилик. Бөһтанын сәбәбини билмирәм.

Суал. Ифадәнизә әлавәниз варын?

Ҹаваб: Әлавәм јохдур. Протоколу охудум, сөјләдикләрим дүзҝүн јазылыб, әлавәм јохдур.

[signature] (Т. Кәримов Т.И.)

Диндирди: [signature] Рәсулов А.А. Протоколу тәртиб етди: [signature] Әһмәдов

64524 1992 ил/г. Форма № 8

ШАҺИДИ ДИНДИРМӘ ПРОТОКОЛУ (әлавә).
ПРОТОКОЛ ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ

... август 1992 ил Бакы шәһәри

... ублекасынын Баш прокурору јанында шуһрәти

... истинтиги С. Рәҹәбов
(рүтбә, дәрәҹәси, фамилијасы)

... бликасы ЧПМ-нин 173, 174-чү маддәләринә риајәт етмәклә

Гачгынлар Комитәсиндә шаһид сифәтиндә диндирдим
(һарада)

19 г. следователь

района

... Республики
(классный чин, фамилия)

в качестве свидетеля с соблюдением

... УПК Азербайджанской Республики

... атасынын ады
... отчество Кәримов Тофик Агуз оғлу

Доғулдуғу јер
... 3. Место рождения

... положение

... Баш консулу (?) ... рәисинин мүавини (?)

... ость

... (әкәр СССРИКП үзвүдүрсә о заман партија билетинин №-си вә стажы кәстә-

... член КПСС то указать № п/б и стаж)

[illegible]

... һазырда иш јери вә дашыдығы вәзифә
... а) в настоящее время — место работы и занимаемая должность Гачгынлар

... ишләнән вахтда
... момент, к которому относится показание комитәсинин сәдри

тел. 92-09-69.

... кумлуғу
... димость
(нә вахт, һансы мәһкәмә тәрәфиндән, ЧМ-нин һансы маддәлә рина вә ҹәза тәдбири)
(когда, каким судом, по какой ст. УК и меры наказания)

... јашадығы јер (дүзкүн үнваны вә телефон №-си)
... стоянное местожительство (точный адрес и № телефона)

... орт (№-си, нә вахт вә ким вермишдир)
... порт (№, когда и кем выдан)

... ссир илә мүнәсибәти
... аких отношениях состоит с обвиняемым

... вермәкдән бојун гачырмаға көрә Азәрбајҹан Республикасы ЧМ-нин 181-чи маддәсилә вә ... јалан ифадә вермәјә көрә Азәрбајҹан Республикасы ЧМ-нин 179-чу маддәсилә мәс'улијјәт ... һаггында хәбәрдар едилмишдир.

... тветственности за отказ от дачи показаний по ст. 181 УК Азербайджанской Республики и за ... ведомо ложных показаний по ст. 179 УК Азербайджанской Республики предупрежден.

Имза — Подпись [signature]

Суал: Президентин көмәкчиси Ҝ. Зәрбәлијев ҝөстәрир ки, 26 феврал 1992-ҹи илдә саат 17 радәләрдә Президент апаратына Шушадан Рәһим Газыјев зәнҝ едиб Хоҹалынын бизде олмасыны ҝөстәрмиш, јарым саатдан сонра тәкрар зәнҝ едиб Хоҹалынын ермәниләр тәрәфиндән алындығыны билдирмишдир вә икинҹи дәфә зәнҝ едәркән Сизинлә телефонда данышмышдыр. Бу барәдә нә ҝөстәрә биләрсиниз?

Ҹаваб: Ҝүлмәмәд Зәрбәлијев 26 феврал Президентин јанында кечирилән мүшавирә заманы Р. Газыјевин икинҹи дәфә зәнҝ едиб Хоҹалынын ермәниләр тәрәфиндән тутулмасы барәдә мә'лумат вердијини ешитмәмишәм. Нә сәбәбә Ҝ. Зәрбәлијев белә ифадә верир билмирәм.

Суал: Иш үзрә диндирилмиш кечмиш Д. мүавини Р. Х. Мәммәдов ҝөстәрир ки, Хоҹалы аеропортунун партладылмасы барәдә Сизә мә'рузә етмишдир. Сизин онун ифадәсинә мүнасибәтиниз нәдир?

Ҹаваб: Мәммәдов Рафиг дүзҝүн ифадә вермир. О, мәним табечилијимдә олан шәхс иди, аеропортун партладылмасы барәдә ҝери шәхсән она вермишдим.

...ын, өзүнү доғрултмаг үчүн мәнә јалан-
...н мә'рузә едибми, Хоҹалы аеропортуну
...омладыгымы.

...ал: Сизин 19 феврал 1992-ҹи ил тарихли
...низлә Ағдам РДИШ-нин рәиси И. Таша-
...в вәзифәсиндән азад едилмишдир. Онун
...зифәсиндән азад едилмәсинин әсас
...бәби нә олмушдур?

...аб: Әввәлләрдә Рәһим Газыјев дәфәләр-
...Исмаһ Ташдајев барәсиндә дејирди ки,
...нин адамыдыр, патрон сатыр. Тәхми-
...н 18 вә ја 19 февралда тәһлүкәсизлик
...расында Р. Газыјев гәзәби вәзијјәтдә
Ташдајевдән еј ки ишинишалары деди.
...н сөзүндән гәзәбләнән президент
Мүталибов мәнә деди ки, нијә индијә
...о ону ишдә сахламысан. Мән дә ҹәв-
...б елә һәмин күн, вә ја сонраки күн
...ан Ташдајеви ишдән азад етдим.
...ан башга Әлијев Таһир мәнә чатдыр-
...ы, Ағдамда бөјүк мүшавирә кечириб,
...дә Карјев Гасым И. Ташдајевин арха-
...ҹа тәһгир едиҹи сөзләр дејиб, онун
...ән чыхарылмасыны тәләб етмишдир.
...Карјер Гасымын һәрәкәтләринин И. Таша-
...ин ишдән чыхарылмасына һеч бир тә'сири
...мамышдыр.

...: Вердијев Сәјјафил Ағдам (имзасы)

рајону ичра басчысынын вәзифәсиндән
азад едилмәси барәдә Сизә нә мә'лумдур?

Чаваб: Вердијев Сәјјафын чыхарылма
сәбәби барәдә мә'луматым јохдур.
Мән Президент Муталибова Верди(јев)
Сәјјафын вәзифәсиндән азад едилмә
барәдә конкрет мәсләһәт вермәмишәм.
Анчаг, тәхминән 1991-чи ил декаб(р)
ајларында мән Агдамда е'замијј(әтдә)
оларкән әмәлијјат јолу илә алынан мә'лу-
матлардан өјрәндим ки, Агдамда груп-
лашмалар кедиб, рајонун вәзифәли
шәхсләринин һәр биринин силаһлы
дәстәләри вар. С. Вердијев, Х. Аббасов,
Каријев Гасым бу групларын рәһбәри
идиләр. Бу шәхсләр һансы силаһлы дәстә(јә)
басчылыг едирди, дәгиг нәзарәт едирд(и)
фикримдә дејил.

Суал: Гарабагда ермәниләрин ардычыл
олараг Азәрбајчанлылар јашајан кәнд(ләри)
ә'намәсини итириб, гәвдулләри бир вахт
хас силаһлы гүввәләримизин јерләшди(ји)
Агдамда ејни вахтда рајон ичра(ијјә)
чыс илә дахили ишләр шө'бәсинин рә(һбәри)
нин вәзифәләриндән чыхарылмасы б(у)
мүдафиәни зәифләтмирдими?

Чаваб: Мәнчә белә бир вәзијјәтдә о(н)
фәал шәхсләрин ишдән чыхарылма(сы)

...дүјүк дејилдэ. Мән мәзијин олтунда ДИШ-нин
...неики гилдэн чахартылышам. Силаһы
...тэдэри шэрксилаһ етмэк ДИН-н вэзи-
...ти олса да буна бизим гүввэлэримиз чат-
...мады вэ вэтэндаш мүһарибэси тәһлү-
...кэ јараныб билэрди.

Суал: Үзүндэрэ вэ Агдам истеһкамчы
...тајонунун эмлакы нимнэрэ верилмишдир,
...шин тэҹһизаты илэ вэ пајланан дөјүш
...саты, техниканын учоту апарылырдымы?

Ҹаваб: Анбар вэ батаљонун эмлакы
...шин тэҹһизаты илэ пајланмасына башла-
...ыҹ билмирэм. Анҹаг мэнэ мэ'лумдур чамал
... Азэрбајҹан силаһлы гүввэлэри эмлакы
...инунирлар, дашыдырлар иҹэ, дахили
...лэр гошунлары комендант Аҹајевэ
[redacted]
...дарашканлар, комендант гошунлар вэ пај-
...ланан сурсатын, техниканын учотуну
...апарсынлар. Ифадэмдэ дүзэлиш етмэк
...истэјирэм. Мән она шаһидлэрдим ки, нэ
...зэф техника варса кедиб дахили го-
...шунларын ећтијаҹы үчүн котүрсүн.
Бизим гајда-гонун јарашмаға гүввэмиз
...ж иди.
Ифадэми охудум элавэ едирэм ки, Р. Газијев
...ин икинҹи дэфэ мэ'лумдур, Хоҹалы элдэн
...едиб, биз ешитмишик олса иди, биз теле-
...визора, мэтбуата һэмин мэ'луматлары

167

веризэик, башга элавэм јоседур.

Динҗирди: мусшэнтиң
С. Рәҗәбов

Протоколу шэрниб
етди
мусшэнши:
Е. Җиңдә

Дело № 64524 1992 ил/г. Форма № 8

ШАҺИДИ ДИНДИРМӘ ПРОТОКОЛУ
ПРОТОКОЛ ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ

13 нојабр 1992 ил Бакы шәһәри

Респуб. Баш прокурорлугу јанында Харуњ [illegible] району

[illegible] мүстәнтиги В. Русизадә (?)

(рүтбә дәрәчәси, фамилијасы)

[illegible] ССР ЧПМ-нин 173, 174-чү маддәләринә риајәт етмәклә

прокурорлугда шаһид сифәтиндә диндирдим

(һарада)

19 г. следователь

района

[illegible] ССР

(классный чин, фамилия)

(где) в качестве свидетеля с соблюдением

[illegible] 174 Азербайджанской ССР

[illegible]асы, ады, атасынын ады
[illegible], имя, отчество Керимов Тофиг Мирзә оглу

[illegible] ил / Доғулдуғу јер
[illegible] рождения 3. Место рождения

[illegible] мәнсубијјәти
[illegible] положение

[illegible]лијјәти
[illegible]нальность

[illegible] олмасы (әкәр Сов.ИКП үзвүдүрсә һансы заман партија билетинин №-си вә стажы көстә[illegible])

[illegible]ость (если член КПСС, то указать № п/б и стаж)

[illegible] (һансы мәктәби вә нә вахт гуртарыб)
[illegible] (какое учебное заведение окончил и когда)

[illegible] һазырда иш јери вә тутдуғу вәзифә
[illegible]: а) в настоящее время — место работы и занимаемая должность

[illegible] ишләнән вахтда
[illegible] момент, к которому относится показание

[illegible]лугу
[illegible]ость

(нә вахт, һансы мәһкәмә тәрәфиндән, ЧМ-нин һансы маддәләринә вә чәза тәдбири)
(когда, каким судом, по какой ст. УК и меры наказания)

[illegible] јашадығы јер (дүзкүн үнваны вә телефон №-си)
[illegible] местожительство (точный адрес и № телефона)

[illegible] (№-си, нә вахт вә ким вермишдир)
[illegible] (№, когда и кем выдан)

[illegible] илә мүнасибәти
[illegible] отношениях состоит с обвиняемым

[illegible] вермәкдән бојун гачырмаға көрә Азәрбајҹан ССР ЧМ-нин 181-чи маддәсилә вә гәсдән [illegible] вермәјә көрә Азәрбајҹан ССР ЧМ-нин 179-чу маддәсилә мәс'улијјәт дашымасы һаггында [illegible] едилмишдир.

[illegible]ственности за отказ от дачи показаний по ст. 181 УК Азербайджанской ССР и за дачу [illegible] ложных показаний по ст. 179 УК Азербайджанской ССР предупрежден.

Имза — Подпись

(подпись)

Суал: Сиз нә вахтдан Азәрбајҹан
Республикасы Президентинин ја-
нында Милли Тәһлүкәсизлик
Шурасынын үзвү олму-
сунуз, Шуранын фәалиј[јәт]
[illegible], нә кими бил[ди]
сиииз?
Чаваб: Конкрет һансы тарих
фәрманына мәни президент
фәрманына әсасән МТН
үзвү тәјин едилмишә
дәрә билмәрәм. Анчаг да
мә шәһәр назири тәјин-
диләрдән сонра мәни Тәһ-
лүкәсизлик шурасынын
ичласларына иштирак
етмишәм. Президентин
да нечә иштирак [illegible]
нәм [illegible] вә ја башга [illegible]
[illegible] билмирәм
Ајры кимләр Јурд [illegible]
[illegible] дедијиндән, прези-
дент [illegible], даха [illegible]
ичласлара [illegible] билмирәм.
Сонрадан бәзи һалларда
протокол [illegible]
сонра билмишәм ки,
[illegible]. МТН [illegible] иштирак
[illegible] дахили үзвләри
[illegible] Мирзә Аббасов, дөв-
лә [illegible] Сабир [illegible]
МТН [illegible] Һүсејнов, мүдаф-
иә назири Т. Мехтијев (Дахи-

...һүррафатлардан сонра одава
...еләрди) МН биринҹи мүави-
...Мусаев Шаһин, Бакы шәһәр
...ва нахчыванјәти башчысы
...ајев Рүфәт идиләр. Ишләмәлә-
...ри протоколуну көстәрир
...Аббасов Бахыш вә ја онун
...на бир нечәси өтүрүб ја-
...лды, лакин она јазылмамыш
...өстәриши вериләрди билмәм-
...ди. Анҹаг дәгиг олмур-
Ишләмәләрә дәвәт олунан
...лар да олмурду. Бахышын өзү
...хасы Таһирабасов мүһа-
...ҹи, Ермәниствасына сүрүл-
...јунларда вәзифә олуна-
...президент етдирди, МН
...МН вәзифә бәрәдә сорғу
...урду.
Сул: Сиз Мүтәллибовла нә
вахтдан танышсыныз, мү-
насибәтиниз нәҹә олмушдур?
Ҹав: Мүтәллибовла мәним
... јахынлығым, нә дә таныш-
лығым олмамышдыр. Илк дәфә
Мүтәллибовла 1990 ҹы илин
...рачевсида таныш ол-
мушдум. Мән о вахт Азәрб.
ССР милли мудафиә
...кимин рәјис мүавини ишләјир-
...дим. Мүтәллибов мәни
...АКП МК-нын I катиби кими
...гәбулуна чағыртдырды.

Ижмишиллэ сэнбэжи ерджи[illegible]
билэдиғрэ иэ, әмма дахи
илмир назиры игэтлилий
истэриғр, о дери иэч, Гэрги-Би
гэрар гэбур етләжэ истэриғ
ешиш назиғил эк-даги
дэриғлирэ, о исэ истэриғр и
назирлиғили лимчисил ол
О, миллэ Бакы иэбиғр Ди
рэкисинисиэ медавилэни ши
дилиш 1970-79 чу илэмрр
дониливиб дери ки, о иэра
нарэткарлыгына гоғулы
мубарилэ апарилыбдыр. [illegible]
дэ деуише иэ, рэисвэхорлу
ноғэ басилиоб иэриғр,
гуэсуш бурэри Гэилиэса
рэ [illegible]. Чэ дэнигэ сэнбэжи
рэ [illegible]. Анчаг гэиса
дэбди сонра М. Эзэрову Ди
Гэрши етдилэр. 1991 чи ши
ожорашлэипэдэ, рэис бири
гэн сонра Эсил Эзэ
милэ чагыргылыб билэри
иэ, мэжсиэ назир медави
Гэриш ерсилэр. О вахты ши
Т. Ургэра чагыргылыдар в 2 чэ
Эх. Муталлибову иэдэрди.
19 [illegible] 1991 [illegible]
[illegible] [illegible] М [illegible]
вахтында президент [illegible]
[illegible] [illegible] назир [illegible]
[illegible]. Анчаг [illegible] [illegible]

Тәрәфләрдә нөвбәтчиликләсә
дивизијасынын һәрби
һиссәләриндә и. Рашыд Тара-
бағдакы Дахили гошунла-
1991-чи илин декабрында
чыхдылар. 1992-чи ил јан-
варынын ахырларында
Бакыда, Әзизбәјов, Сумгајытда
јерләшән шиш полк вә үч бата-
јон Азәрбајҹанда 1992-чи
ил јанварынын ахырларынадәк
тәхвил верилдиләр. 1991-чи илин
декабры, 1992-чи илин јанвары-
да бу һәрби һиссәләр олан
бүтүн техникасы, силаһла-
ры онларда галды. Һә-
мин техника ирәли дәрәҹәдә
дејил.

Суал: Сиз кечмиш ССРИ Да-
хили гошунларынын Азәр-
бајҹандакы, һәрби техни-
ка, силаһларынын тәһвил
едиләркән сонра нә кими
һиссәләр базада, шиш пол-
к вә үч баталјонда Азәрбајҹа-
нда олан тарихчилик
һесабына комиссијанын
үзви олмусунуз?

Ҹаваб: Кечмиш бизим ИЭД-нин му-
һафизә етмәк үчүн үчүнҹү
ајы кими полку чох бө-
јүклүјүнә комиссијасы-
дирилмишәм. Бир баталјон

Н.Исмаиловун ифадэсинин давамы

...нмаг учун комиссија илдиримдан
...ырылмыш кечирдим, Бинэ тэрэфдэн
...сэ тэдрис мэшгэлэле
...ылмышдыр. Ифадэми охудум,
дүзгүн јазылмышдыр.

24 нојабр 1992-чи ил
Н.Исмаиловун диндирилмэ протоколу
1991-чи илин сентјабрын нојабры-
нда президент Мүтэллибовун ја-
рдымчысы, ја да сэрэнчамчысы
олмушдум, Азэрбајҹан Рес-
публикасы эразисиндэ јерлэ-
шэн бүтүн кечмиш совет
орду һиссэлэри, дахили
ишлэр гошунлары Азэрбај-
ҹан республикасы табечили-
јинэ кечирилмишди. Президен-
тин сэрэнчамы эсасында
мэн дахили ишлэр вэзирини, һэ-
мин ишлэр эсасы дахили го-
шунларынын бүтүн эмлакы
инвентаризасија едилиб,
балансла мүдафиэ назир-
лијинэ табе кечирилмэли.
1992-чи ил јанварын аҹы-
ларындан инвентаризасија ај-
лары кечирилмэди, эмлак
балансла кечирилди.
Анҹаг онун үчүн эмин ки,
биз дахили гошунларын
эмлакыны гэбул етдик

мәрәфи етдик ки, силаһ вә дөјүш
сурсатымызы намысы һаҹы 14-
чү илин јанварындан сон
Сәрдар Дин тәјинатлы Азәрб
чандан чыхарылмалыдыр
О вахт силаһлы Ерменис
тан вә Күрҹүстандан да чы
харылмалыдыр. Ики назир тә
јени еҹласлардан сонра Ме
республика эразисинә
верилмәси дахилиндә иштир
гомандирларындан силаһ
дөјүш сурсаты вә һәрби техни
ка апарылмамасына имкан
вермәмишик. Русларда тәрәдд
ди чохдулар олмушду, анҹаг
бунлары гарышыбы аланда
биз гомандирлары гәбул етдик
сонра икиси кери ге
ти руслар вә башга мил
әт олдуғундан гачыб ке
мишдиләр. 1991-ҹи илин дек
абрында Сәрдар Дахили иш
ләр назири Бағашовун
кәлди ки, 5-ҹи дивизија Азәр
чан табечилијинә кечирил
Бу јердә сәнәдләр сонра през
идентин сәрәнҹамы илә 5-ҹи
дивизијанын командири
полковник Рафиг Агаев тә

едилди. Бир мүддәтдән сонра
дивизијада арды [illegible]
дахили ишләр гошунла[illegible]
командиранны вәзифәсини бе[illegible]
ериләр. Һәмин вәзифәдә мән
назир олдуғу мүддәтдә Радиг
Агајев олмушдур. 1992-ҹи
илин јанвар ајында дахили
гошунларда Азәрбајҹанлы
олан чағырышчылар [illegible]
билә 1606 нәфәр [illegible]
[illegible]
Дахили ишләр гошунла-
ры командирлары Савелј[ев]
1991-ҹи илин декабрында
хаһиш етди вә о бизә
30 нәфәр Азәрбајҹанлы
забит көндәрди. Һәмин
көмәк едирди.
Суал: Дахили гошунлар Азәр[illegible]
[illegible] олмадан [illegible]
[illegible]
[illegible] сонра нә [illegible]
Ҹаваб: Мән онлардан [illegible]
на дејә билмәрәм. Чүнки
[illegible]
[illegible]
дед, Гарабағла [illegible]
[illegible]. Назир
[illegible]
күнү 20 нојабр 1991-ҹи ил
вертолјот гәзасы [illegible]
[illegible] дүн[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], республикада 5000
[illegible]
[illegible]
[illegible] 1000-1500 [illegible]
[illegible] 30-40, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].
Сорау: [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 5000 [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]?
Җавап: [illegible]
[illegible] 1800 [illegible]
[illegible], [illegible]

Кир

арасында, 3 минә гәдәр артыр-
мышдылар. Анҹаг чағырышчылары кеч-
ирилмәсиндә бир сыра
сәбәбләри вар иди. Газахыс-
тан Азәрбајҹан вилајәтләри иди.
Түркләр јашадығы тасым
дәјишдирилмәсидир. Бу тәриба
рус гошунларынын етимад
олмадығыны тәсдигләјирди
малалы кәмчиләр чағыры-
ды. Силаһсыз јох иди. Чағы-
рыш чох кечикдирилсә кечир-
мирди, һәрби комиссарлыг
лар бу ишләри чағырыш
чыларыны вахтлы-вахтын
да кечирмирдиләр. Бу бар
әдә Рафиг Ағаев өзүнүн
чағырышчынын кечирил
мәсини рәсмиләшдирди
әр ја јох әлә билмир
Рафиг билир. Забитләр кетди
чатышмырды. Забитләр ахта
танымаг үчүн тапшырыг вер
мишди, о мәсәлә илә Ага
Рафиг мәшғул олурду
одур: Азәрбајҹан республикасы
ДСН дахили гошунлары
командиринин 1992-чи ил
феврал ајынын 1 вәзиф
тинә мүавини Захид
кәза тәјин едилир. Бу мә
сәләдә коастатели р
ирин дүзәлмәсинә бар

нә көстәрә биләрсиниз?
Чаваб: Мән һәмин мәлуматы
ты дүзүмдә кәсабетлә-
рин, Чүнки, мәлуматын
эвәзиндә ганунилигдә
үчүн сәрһәдсиз 1963-
дән кәстәрәбилир. Бир-би
кәсәлләрин сәрһәди Т
мәғсәд үчүн зенч
27297 нәфәр кәстәри
Мәлуматда шәхс кәзмә
сәрбәт штат вә фраит кәстәр
ирәвидә. Кәнд вә Сәрһә
рәсдә 500, 200 нәфәр фәал
гачды алмаларыб
Мән нәрби техника чох тәбү
етмәмишдим, онлары Нүз
вә Шушада постлара в
ермидим. Анчаг һәрби
техниканың Чоху сәмлар,
иди. Бунлар мәлуматлар
Тәсирдисеррат израелис
вә дахили гошунлар
Тәсирдәрат несабәсин
анчаг олар.
Суал: 25 февралдан 26 февр-
нечи кечә Хочалыда бә
барәдә мәлуматы алды
сонра Хачынын тәлим
сизләрин тәлими ейни
дан отуру, нә тәдбир
көрдүнүз?
Чаваб: Мәним Бакыдан Х

[illegible]
[illegible] йох иди. Мен [illegible]
[illegible], бутун этрафда район-
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] кетдик биз бутун
[illegible] айтыб ачыб
[illegible]. Мен
[illegible] Мамедов Рашид,
[illegible] Робиянын [illegible]
[illegible]
ХТМД-и Хочамова [illegible]
[illegible] сонра [illegible]
[illegible], фоллар [illegible]
[illegible]
[illegible] раст [illegible]-
[illegible]
[illegible] саат 5°° да
[illegible] Чакашиуров
[illegible] хидмат дахил олду ки,
[illegible] сахнада [illegible],
саат Хочамовина [illegible]
[illegible], сахиблик [illegible], она
[illegible] дэ ики [illegible]
[illegible], неч [illegible] дэ
[illegible] йох иди. Бундан
[illegible] Тарабагда бутун
[illegible]
[illegible]
[illegible] полиси техникасы,
[illegible]
[illegible],

гөвдәсиб. Онлардан бирисинин
гарнына да Азәрбајҹанлара
кәрпә гәбрә бах једә вә инди[illegible]
дә долдур. Хоҹалыда вәзиффә
сабитләшмәсә бәзәрә ...
26.02.92-чи илдә Сәкиз нәфәр
касанымын рәиси Сабир Тунҹ[illegible]
иштирак етмишдир.
Суал: 366-чы полкун Гарабагда
азәрбајҹанлылара гаршы
төрәтдикләри ҹинајәтләр
барәдә конкрет нә мәлума-
тыныз вардыр?
Ҹаваб: Хаҹынтирдимдә ОТМВ-дә
дә ишләјән рус милиләтин-
дән олан, ад, фамилијас...
инди јадымда олан тәхми...
миләфат мубаһисәни ...
ики дәфә шәхси сөнбәт за-
ны 1992-чи илин јанвары
ахырларында, февралын әв-
вәлләриндә. Мәнә дејиб-
ләр ки, 366-чы полкун
ни мүәјјәнләшдирилмиш ...
[illegible]
иштирак едир, онлар ерм-
әниләри јанаҹағла тәмин
едир. Онун мәнә демәсинә
көрә Хоҹалынын әзб-
исәләрдә, Халгинин
тутулмасында 366-чы
ири техникасы вә шәх-
сәрдә иштирак етмиш

Гарабагдакы мүхтәлиф јашај-
ыш јерләриндәки Чинлинин, Меш-
әлинин, Малыбәјлинин вә с. кә-
ндләри јашајыш мәнтәгәләр-
имизи зәбт етмәләриндә
русларын вә онларын һ-
техникасынын иштира-
к етмәсиндән мәлуматлар
верирдиләр. Мән вә МТН И. Һү-
нов дәфәләрлә бу мәлума-
ты президент Мүтәллибо-
ва чатдырмышыг. О, да М-
әммәдов да өз новбәсин-
дә Загафгазија һәрби даи-
рә командиры Патри-
кејев, ордунун командиры
Попова 366-ҹы полкун Хан-
кәндидән чыхарылмасы, б-
да јашамышдылар, Шапошни-
ковун һагг сахлады
Бу барәдә Мүтәллибов б-
ичласларда дејирди. О
нлары дејирдиләр ки, өз вәзи-
полку чыхармаҹаглар, ан-
ҹаг чыхармадылар.
Ијунда 366-ҹы полк даг-
ыдылмышлар Гарабагдан һ-
вахт чыхардылар.
Суал: Т. Әлијевин Гарабаг зо-
нү үзрә сәлаһијјәтләри
һәр һансы барәдә
нә кими бир билирсинизми
Ҹаваб: Мән 10 феврал 19..
КЧ

…кимин Президентин
…ында олмуш ичласларын-
…дезинлэрдим ки, Агдам ра-
…йонунда олан мухтэлиф груп-
…лар, силаhлы дэстэлэр
…асында hеч бир элагэ
…дур, hэр командир өз
…билдийи иди, бунлар үчүн
…ндэ вахид команда-
…лыг јарадылмаг лазым-
…Мэн Президентэ билдир-
…дим ки, бу вэзифэни он-
…лэрдэн Таhир Элиев едэ
…эр, чүнки, о бизим демок-
…т hесаб едилир, hамы она
…ларда нүфузу вар, hэмчи-
…ин тэклифимэ Гасым
…адэ Шүкүр Элиевлэ нам-
…дэни өз фикрини билдириб,
…о мүддэтдэ Тарабэ үзрэ
…мин мэсэлэр идарэсини
[illegible]
…ин тэклифлэрими гэбул
…ди. Президентин кабинети-
…дэн Мусаев Шамили
…казырласырды. Ону да гед-
…ки, Мусаев Таhир Элиевин
…ын зонасында командир
…ин едилмэсинин элеjhинэ
…ды, билдирди ки, мэн Табе
…ин гүввэлэр Таhирэ
…олмасыйачаг. Мэн
…ими едиб билдирдим ки,

Аңлашылса да, ич МИ, күз…
таба ошаган мидәтлә…
бәйр вакыты, бу шүбһәләр…
ваклар кольмандамалга…
елга мазьюндыр. Бу баргы…
президентлар арасында…
Фаиз Касыймдәге кешеләр…
казымлардан, шуна муналь…
Шәкер казымлары. Бу хәр…
Миң озын тәккесезы 11-12 ел…
1989 елда чиләр Тиләдыша 1…
дамышлыклар. О, мон Мал…
Тинчурлар кәседәзрәслә…
зыв чы нам бә уназына…
тәргемәләрен зәб ед…
нә, онуни Малобәрле эча…
нәсә зыянсыз кәседезге чә…
кенмисасын тынкал-ет…
мәрузә етди. Үзләрен ва…
есә ону Тагабаң уз…
еакмы губбенерлең ка…
дәмы тәрну едиләргә…
ерә муассаф берәнде, бидз…
ку, Такыйда олмыда чә…
эшрәл танынга олсәди. О…
Танышуганда кеч бер ел…
ны биләделәр, кесенә…
костәрмәни -стимода…
сенинзда ганылганны би…
Үртә 14-15 февральда Тан…
президентлар баешсына…
ичмасы вакыты кәнди…
лебов она Малеврең ч…

мәсәләсинә хүсуси [illegible] етдијинә
көрә тәшкилат едиб, гүчлән-
диб онлар. Мүтәллибов онун
тәрәфдарларыны басгылар ил,
[illegible] [illegible] олар.
16 февралда Хочавәнд рајону-
нун [illegible] кәнди
ермәниләр тәрәфиндән зәбт
едилдикдән сонра Агдамда
вәзијјәт чох кәркинләшди,
чүнки, [illegible] чох
гурбан [illegible] олмуш-
ду. Агдамда бир нечә күн
дамбадан митингләр кечи-
рилди. Бу митингләр чохлу
ермәниләр Президент Мүтәлли-
бовун [illegible] вә дахили иш-
ләр [illegible] башга бу-
[illegible] [illegible]
[illegible]. Бу [illegible] сон-
ра Тахир [illegible] Губатлыја
кәдиб бир даһа Агдама
[illegible]. Бу бар-
[illegible] [illegible] Исмаил вә [illegible]
[illegible] [illegible] хәбәр ве-
рирләр. Бу үч күн әрзиндә
Тахири Губатлыда ахтарды.
Анчаг Губадлыдан дедиләр
ки, Тахир [illegible].
Бир [illegible] Тахир о [illegible]
[illegible] назирин [illegible]
[illegible] сонра [illegible]
[illegible], [illegible] 22 феврал

...чимизи тапмышды. Чүнки о мүдафиә
назири Тәрпи едилмәсини сон-
ра олуб тәнтәнә илә назир-
лерди јола салмышыг.
Сual: Ағдамда олан кәрпич
ичтимаи-сиjаси вәзијјәт
вахты табечилмәз [illegible]
олан Т. Әлиjевин үзүн
мүддәт Ағдамда олмасы
бағлы нә тәдбир көрүрсүз?
Чаваб: Т. Әлиjев Тарабаг зонасы
үзрә Әми-нәсирәнин сәр-
әнчам залында мүтәшәк-
күл [illegible] сәри. Тұбарәсы
[illegible] олуб идарәсинин
[illegible] етдиjи рәhбәрлиjә
бирлә сәри. Она көрә дә [illegible]
[illegible] рајонда вәзијјәт [illegible]
[illegible] олду дә [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] мамин сәрә.
Сual: Т. Әлиjевин мүдафиә назири
вәзифәсинә [illegible] тәләб
етмишдирмисиз?
Чаваб: Т. Әлиjевин мүдафиә
назири вәзифәсинә
(Т. Әлиjев) президент Му-
тәллибов өз тәшәббүсү илә
[illegible]. Мүтәллибов [illegible]
[illegible] Т. Әлиjевин [illegible]
[illegible] чох jахшы [illegible]
[illegible]. [illegible] эввәлдә олуб
[illegible] [illegible] мүавини

торсаган истетирген. Мен разы
лыкъ бермеджемедим. Такъри
мудафаанынъ назирги Табиш-еди
ихсан МТШ-да муавини эди
ишраб. Муртазаев Тимир
огъли дериб ки, онъ муда
фаанынъ назирине торсаган нет
Мен де бильдирдим ки, э
разылыкъ йохдур. МТШ-да вакъ
итсизлигинъ башланджагъы.
Мусаев Шакир озю назир
олмаган истетирди, она би
р вермемедим, о дедики
ки, ... тюзетюрип шахси
назир оладжакъ.
Суал: Мусаев Шевкет недетер
ки, МТШ ичимаисында
сиз Таргъабагъы мудафи
эди Гувреннийа хасс
ДИН гувренди одуганирои
дан Таргъабагъ урзэ кома
дасыны да ДИН-дан алы
свенг Тимирдо ептисесини
Джевап: Мен вакъиф иоламадан
олмасынам Тимир
ешитым би догируп ом
да Т. Эмирьевнинъ не меязр
рини иртни суфиеннени.
Суал: Мусаев кообтерги ки,
Таргъабагъда Хорасаны
хилос еденалзам учун
хомиррати Таргъабагъ Узр
воланираны кечирмежесе ир

Бу барәдә нә дејә биләрсиниз?
Ҹаваб: Әмиграты мүһаҹирин нәз-
ләри нечәдәнә иди, чүнки
һәрби сәвијјә мүтәхәссис-
ләр онлара иди, әмигр-
асијасы барәдә. Һүсејн Мү-
сајев Шамилә иди, бизә
кезиләр саһәбәтләрдә Президи-
умда да комиссијасын-
үзрә әмигр ичрә онда
һазыр Мусајев Шамилин
танышлығымыздыр.
Суал: Мусајев Чобаршын, ил-
Түркијә әмигр һәзәрдә Бу-
лан Мусајевин һазырлығын-
дән асылы олан бүтүн ә-
сәрләри о чап етдирди, Мү-
рини сүргүн ... олунма бу
груп забит һејәтини
дир. Анҹаг Т. Әлијев рәсмән
Чәкәвәб мәтдәјјин көрә әмиг-
рат нәшријјәтини мәркәзи ол-
масындадыр. Бу барәдә нә
көстәрә биләрсиниз?
Ҹаваб: Әмигр. көрә МН тәрәфин-
дән көндәрилән забит
шәхсләри Түркијә арасы-
нда әлагә јаратмаг
идилар. Әмиграт кечирилән
сәс дахилә шәхсләр органи-
зәсина ...вал еди... бил-
Бу бирбаша Ш. Мусајевин
рәһбәрлији етдији тәрәфи...

ни вэзипеси иди. Г. Эшиев ве о-
ныңдан кишилер мудафаа
назирлигиниң Табечилиги-
ң кечелгилигинде, мудафаа
назирлигиниң гошунларын-
на табе олмадыклары
Экмерат ичерилигиниң я-
ныжина етжек дирмеди.
Сорал: Ш. Мурадов ибердиер ен,
онуң кечиши Сары гошун-
ларындан жерде етдилер
8 здд МИ-24 маркалы
ирбе-вертолётлары, Сиз я-
дылыдар МТСЛ ичимдесе-
рында нәрги паргалымла-
сыны тәкир етмегениңиз?
Жаваб: Бу мәсләт бела олмадыр.
Ш. Мурадов эвлеча бир здд
МИ-24 маркасы вертолё-
ту Сапарначева берленче
ЖЧМ гошунларының 19-чы
Оружиеги дивизиясына гонуп
иместла элибер алып гачыр-
ылмады. Чыжиши дивизиясы-
ның (дана доғар) командири
Намиковиниң Таңыны, 19-чы
Оружиени командири генерал-
лейтенант Боровский мени
президент аппаратына танышы
олмадыр. Онсам мениң с
капитанымыз Ямакчевиер
РЕС-ниң мудафаазыныны
тапмалы ады аедылара.

Имз.

безнең ДШН-ның бер батарея
зенит туплары (4 тупларыз-
10 эрзд ДШК ири калибрлы пу-
лемёт бутун дошман сугыш-
чысы шул бурычны дә вәзифә-
де. Зенит батареясенең лей-
тенанты вәзифәләрен үти-
дигән кешеләр булса бу ту-
пларда гадәттә нәтиҗәдә
ецигәниләр. ДШК пулемётлары
5-нче Абрамов, 5-нче шул Ш-
шофер вәзифәләрен үтә-
сипәдиләр. Мусаев Шами-
вертолётны гачырдыгадан соңра
Борадски лагыз мирачымы
едип хакимле етди иш, вертол-
ёту алмыб шыгы гайтарган
чуники, бу барыдан Шамиль-
кова мәлумат верилмиб
бу мирдәгә соңра онлар бу
гүн бизә 8 эрзд вертолёт
вербидир. Она кәрә дә яңы
Шамилең зими едиб Борадски
Тилледилене она билдирилди
Шамиль яхшы вәд верди ки, чи-
тарачак. Икинчи дәфә дә ич
бер неч кәре соңра Бора-
дски зими етди ич, бу гайтарды
ибилар. Чин яңы Шамилең
зими етдилер. О рейс далда
вәд верди. Она кәрә дә ябы
ишти-нәле Ичкелессера
часкелер едиб дериле ки,

[illegible] турындагы
[illegible]. Чөнки, без яшь
идек, [illegible] ролле бу
[illegible] мәгълүматлар, гадәттә
[illegible] язды. Онда да гадәти
7 [illegible] мин Тарасен
[illegible] ослана совет
вә анда Шамилнең таныш
етәкчесе ролен шул алып
[illegible] баша [illegible]
[illegible] барча [illegible]
Мусаев Шамил, Рәшит Газы-
ев [illegible] эш [illegible]
[illegible]. Аннары [illegible]
[illegible]
дә [illegible] нә [illegible]
[illegible]. Аннан мин Тарас-
сен шул разведкага
кушып курса сурәтләрен
[illegible] ада [illegible]
Дин [illegible] даш
[illegible], [illegible] да МН-нә
дә [illegible].
Суал: МГШ-нең 21 февраль 194
[illegible] таныш протокол
дан күренүенчә [illegible]
сез вә Мусаев Шамил
[illegible]
лыгына чыгарылмаган тан-
[illegible]. Нәрсә
[illegible] бу танышларыгыз [illegible]
[illegible]?
Җавап: МГШ-нең танышуына

...ртоқ Шамсиев [illegible] [illegible]
...[illegible], [illegible] вертолётлар[illegible]
...[illegible] [illegible] [illegible] вертолёт-
...[illegible] [illegible] [illegible]
...[illegible] [illegible] чиқарма-
...[illegible]. Ўзи [illegible] [illegible]
...[illegible] [illegible] [illegible], 4 [illegible] [illegible]-
...[illegible] Ўзичоғ [illegible]
...вертолёт [illegible]-
...[illegible] [illegible] Ўзичоғ
...[illegible] Юсуф-хон [illegible] [illegible]-
...[illegible] [illegible] Тарабай,
...[illegible], о [illegible] Хо-
...[illegible] да [illegible]-
...[illegible]. Ўзи [illegible] [illegible]-
...[illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
...[illegible] [illegible] Хочамов-
...[illegible]. Ўзи [illegible] [illegible]
...[illegible], Елдашга деди. Елдаш [illegible]-
...чоқ [illegible]. Анчага
...вертолётчилар Хочамовга уч-
...[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
...лар.
...[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
...[illegible] [illegible] [illegible]
...[illegible] [illegible].
Уял! Хочамов [illegible] [illegible]
...[illegible], [illegible] [illegible] 10-15 [illegible]
...[illegible] вертолётда учирди. [illegible]
Хочамовни [illegible] [illegible]-
...[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]-
...[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
...[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Ҹаваб: Һәр һансы бир рәсми
мәҹлисләрдә евангелист
сифәти тәклиф етдикдә мән
мүсәлман мүфтиләри ...
һәмин әсәрдир, чунки у
президент сәбәб едилмәз ...
Президент Мүтәллибов и...
бу мәсәләни галдырмыш.
Савал: Хоҹалы фаҹиәсиндән
публика президенти, б...
һазырки вә башга рәһбәр ...
ер тәрәфиндән хәјанәт ...
бағлы мәлуматыныз вар...
Ҹаваб: Хоҹалы фаҹиәсинә
даир вәзијјәтләр республ...
камызда һәр һансы ...
вәзифәли шәхсләр хәјанәт ...
сә бағлы һеч бир мәлум...
атым јохдур.

ифадәни охудум, дүзкүн јаз...

[signature]

Мүстантиг: [signature]

Генерал **ДАДАШ РЗАЕВ**…Человек, который был и НГШ (началник генерального штаба МО), и позже министром обороны…К сожалению, занимая эти должности, он так и не стал ответственным человеком…

...ло № 64524 1992 ил/г. Форма № 8

ШАҺИДИ ДИНДИРМӘ ПРОТОКОЛУ
ПРОТОКОЛ ДОПРОСА СВИДЕТЕЛЯ

3 ноября 1992 ил Баки шәһәри

Республ. Баш прокурору јанында Х. р-на

...мустәнтиги Р. Рустамов
(рүтбә дәрәчәси, фамилијасы)

...ССР ЧПМ-нин 173, 174-чү маддәләринә риајәт етмәклә

прокуратурада шаһид сифәтиндә диндирдим
(һарада)

19 г. следователь

района

...жанской ССР
(классный чин, фамилия)

...(где) в качестве свидетеля с соблюдением
... 174 Азербайджанской ССР

...ијасы, ады, атасынын ады
...лия, имя, отчество Кязимов Тофиг Мирзоглу

...ду ил Доғулдуғу јер
...ождения 3. Место рождения

...вазијјәти
...ое положение

...ијјәти
...нальность

...ијда олмасы (әкәр Сов.ИКП үзвүдүрсә о заман партија билетинин №-си вә стажы көстә...)
...ность (если член КПСС, то указать № п/б и стаж)

...(һансы мәктәби вә нә вахт гуртармышдыр)
...ание (какое учебное заведение окончил и когда)

...һазырда иш јери вә вәзифәси
...: а) в настоящее время — место работы и занимаемая должность
...ишләнән вахтда
...момент, к которому относятся показание

...мүһакимә олунуб
...ность
(нә вахт, һансы маһкәмә тәрәфиндән, ЧМ-нин һансы маддәләринә вә чәза тәдбири)
(когда, каким судом, по какой ст. УК и меры наказания)

...јашадығы јер (дәгиг үнваны вә телефон №-си)
...ное местожительство (точный адрес и № телефона)

...орт (№-си, нә вахт вә ким вермишдир)
...орт (№, когда и кем выдан)

...лә мүнасибәти
...отношениях состоит с обвиняемым

...вермәкдән бојун гачырмаға көрә Азәрбајчан ССР ЧМ-нин 181-чи маддәсилә вә гәсдән ... вермәјә көрә Азәрбајчан ССР ЧМ-нин 179-чу маддәсилә мәс'улијјәт дашымасы һаггында ... едилмишдир.

...ответственности за отказ от дачи показаний по ст. 181 УК Азербайджанской ССР и за дачу ложных показаний по ст. 179 УК Азербайджанской ССР предупрежден.

Имза — Подпись